

წელიწად

საბოლოო და სალიცერაცურო ყოველკვირეული გაზეთი

მეთერიშვილი

№ 34

კვირა, 21 დეკემბერი 1903 წ.

№ 34

გაზეთის ფინა: ერთის წლით ტულისში 7 მან., ხახვარი წლით—3 მან. და 50 კაპ.; ტულისში გარეთ ერთის წლით 8 მანეთი, ხახვარი წლით—4 მან., ხამი თვით—2 მან., თითო ნომერი 15 კაპ.

ხელის მოწერა მიღება: ტულისში—„წერა-კიონგის გამაცროდებელ საზოგადოების“ კანცელარიაში და ოფიც „კიონგის“ რედაქციაში: რუსის ბაზარში, საცეკვეთო სახლში, იქნ, სადაც ეჭ. ხელისის ხრამით.

რედაქციის კანცროა ღიაა ყოველ დღე, დღის 10 საათიდან 2-მდე და საბობის 5 საათიდან 8-მდე: საჩიდაქციო საქმეებზე პირადი მოლობარი-კება შეიძლება ყოველ დღე; გარდა ორბიბითის და სამშაბათის, შუადღის 12-დან 2 საათიდან.

ფინა განცხადებისა უკანს ხელ გვერდზე სტრიქონი თრი შური. ფოსტის აღნები: თიფლის, რედაქცია გაზეთი „კვალი“.

შენარჩუნები: შობის წინ!—კიდევ ერთჯერ ბ. გოგიაშვილი და კიდევ ერთჯერ მის „აზრები“. ყვირილელის.—სსხვა და სხვა ამბვაბი.—რუსეთი.—უსხოეთის ქრისტიანის.—სიცრუ (ძველი კაცის ნამბობი), სპირილონ მცირიშვილისა.—ნაწყვეტები პლიტიკური ეკონომიკისა.—კერძო საკუთრება და მისი ისტორია... არ. რაჟდენიძისა.—კლასთა ინტერესების წინააღმდეგობა 1789 წელს, თარგ. ელიაზესი.—განცხადებანი.

მიმღება ხელის მოწერა

საბოლოო და სალიცერაცურო გაზეთი

„კვალი“
გამოვა 1904 წელსაც

უკეთ გვირა დღეს ქრთიდან სამ თაბახამდე.

გაზეთის ფასი

ფილისში: ერთი წლით ღირს 10 სასის გარეთ: ერთი წლით 7 მან., ხახვარი წლით—3 მან., ღირს 8 მან., ხახვარი წლით—50 კაპ., ხამი თვით—2 ბ. თი—4 მან., ხამი თვით—2 მან., თითო ნომერი—15 კაპ.

ხელის მომწერლებს შეუძლიათ წლის ფული ნაწილი ნაწილადათაც შემოიტანონ.

ნების მოწერა მიაღება:

ტულისში—«წერა-კიონგის საზოგადოების» კანცელარიაში (სახალის ქუჩა, თავად-აზნაურობის ქარვასთა); რენის გზის სადგურზე პირველ კლასის ბუფეტში, ესტ. ჩხარიშვილთან და ოფიც „კიონგის“ რედაქციაში (რუსის ბაზარი, საცეკვეთო სახლებში). .

ტულისში გარება:

ქუთაისში—მიტროფანე ლალიძესთან, ვ. ბერანე შვილის წიგნის მაღაზიაში და ქუთაისის წიგნების გამომცემელ ამხანაგობის კიოსკში; ბათონში—სპირილონ გელიძის წიგნის მაღაზაში; აზურგეთში და ახალსენაში—ვ. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიებში; გიათურაში—კალისტრატ კიბინაძესთან და კარპე მოდებაძესთან; ყვირილაში—ოვანე ართიშვილთან; დაბა ხოში—სახალხო სამკითხველოში; მელსენაში—არსებ წილიძესთან; ოზურგეთში—ღომენტი შავიშვილთან; საბენაში (ბაქო) — ვეტრე მაგავრანთან.

რედაქცია უმორჩილესთ სოხუმის ხელის მომწერლებს თავისთ აღრესები გარკვეულთ დაწერილი გამოგზავნონ.

აღნების გამოცვლა თბილის გარეთ დორს 40 კაპ. —

კუთხის დრუჟა: თიფლის, რედაქცია „კვალი“.

შრმის წინ

შე სამართლისა გამობრუნებდა.

მოახლოვდა ქრისტეს შობის ღღე, მოახლოვდა დრო, როცა ქვეყნათ ციური ხმები მოისმება და დედა-მიწას კეშმარიტების სხივები მოეფინება... მაგრამ რომის დესპოტიას დაკურო მოელი ქვეყანა და მის მძიმე უღელ ქვეშ გმინავს და ოხრავს წელ გატეხილი, დაიხარული კაცობრიობა. აი ამ ღრას შორს ცის კიდურიდან გამოინათა ახალმა ვარსკვლავმა და ქვეყანას აუზყა კეშმარიტების მოახლოვება. შეკრონ და შეძრწუნდენ დიდებული ამა ქვეყნისა, დაუაურდენ მწიგნიბარნი და ფარისეველნი, აწრიალდენ ქვეყნის გამცემელნი და ურგულნი, ამუშავდა ჯოჯოხეთური მანქანა, რომ დედამიწის პირიდან აღეგავა სხივი კეშმარიტებისა და ქვეყანაზე წყვდიაღი ბნელი არ გაფანტულიყო. მარა ვარსკვლავი სიმართლისა განც ბრკვიალებს და დამაშვრალთა თავისეკნ უწოდებს. დაბაგრულთა გულს იმედი და სასოება ეფინება, მჩაგვრელთა გული შხამით და გესლით ივსება. მშრომელნი, მწყემსნი, მეოვეზენი, ლარიბ-ლატაკი სასოებით მოელიან კეშმარიტების ხმის გაზონებას, დიდებული და მწიგნიბარნი ფიორდებინ და დასასრულის ღღეს ელოდებიან. იროდი ემზადება ჩვილ ყრმათა დასახოცა, რომ მათ სისხლში ჩაახრჩოს კეშმარიტების ქვეყნათ მომტანი, მას ბანს აძლევენ მწიგნიბარნი და ფარისეველნი. მარა სიმართლე გათოვის არ მოღის. ქრისტე მჩაგვრელთათვის არ იძადება. ის მოვიდა ჩაგრულთა ბედის შესასუბუქებლათ ტვირთ მძიმეთათვის ტვირთის შესამცირებლათ. და მას მხოლოდ ჩაგრულნი და მაშვრალნი ეგებებიან. ის არ მოვიდა დიდებით ლ პატივით მოსილი. არა, ის მწყემსთა ბაგაში დაიბადება, მშრომელთა სამკოფელს გაანათებს კეშმარიტების სხივით. დადგება მისი დაბადების ღღე და ხალხის გულს შეება მოეფინება. მოვა კეშმარიტების მქადაგებელი და უსამართლობა განიდევნება, იშვება ნათელი და ბნელი განუანტება, იშვება სიმართლე და ეშმაკა ძალი შეიმუსრება.

კ დევ ერთგულ ბ. გოგიჩარ ჭელი და კიდევ ერთგულ
მისი „აზრები“

ბ. ფ. გოგიჩარ შვილი ამბობს: უკანასკანელი ჩემი წერი-
ლები ოჯახის და საზოგადო მოღვაწეობის შესახებო „თუმცა
გამოწვეული იყო ბ. ყვირილელის „კრიტიკით“, მაგრამ მე
პოლემიკას სულ მცირე და უმნიშვნელო ადგილი დაუმტე,
კამათს პირადი ხასიათი სრულებით ჩამოვაცალე, —საგანი თე-
ორის სფერაში გადავიტანე, და შეძლების დაგვარათ, აბე-
ჭრიურათ გავარკვიე და განვმარტე. არც ერთ წერილში მკი-
თხველისთვის თავი არ მომიბეზრებია „კვალელ“ მოკამათესთან
საპოლემიკო კინკლაობით და ყველაგან ჩემის შეხედულობის
და ცოდნის კვალობაზე, ვლაპარაკობდი მეცნიერულის ფაქტე-
ბით და საბუთებით „... მიუხედავათ ამისა, „კვალელმა“ თავ-
ხედებმა სახუმარო ფელეტონით გასცეს პასუხი თავის მოკა-
მათეს.

აი, აქ არის ბ. გოგიჩარ შვილის მდგომარეობის ტრაგი-
ზმი. ამ გარემოებამ გამოიწვია მის მხრივ აღელვებული წერი-
ლი, რომელიც „ცნობის ფურცლის № 2356-ში არის აღმ-
ჭდილი და რომელსაც ჩვენ აქ არ ვარჩევთ, რადგან ეს განძი
„კვირიდან კვირიამდეს“ ხელ უხლებელ საკუთრებას შეადგენს.

ხოლო როგორ გადაიტანა ბ-ნა გოგიჩარ შვილმა საკამა-
თო საგანი „თეორიის სფერაში“; რა „მეცნიერული ფაქტები
და საბუთები“ წარმოადგინა მან ჩვენს წინააღმდეგ; და რათ
შეძედეს „კვალის“ თავხედმა „ნედოროსლებმა“ მეცნიერ მო-
კამათეს სახუმარო ფელეტონში — ყველაფერი ეს ჩვენი გასარ-
კვევი კითხვები არის და ჩვენც ვეცდებით ეს სავსებით გავუ-
თვალისწინოთ მკითხველს. რას ნიშავს საგნის „მეცნიერულ
სფერაში გადატანა“? თუ ბ. გოგიჩარ შვილის ახალი ფელეტო-
ნები მის წინააღმდელ ფელეტონს შეადარეთ, დაინახავთ, რომ
საგნის „მეცნიერულ სფერაში გადატანა“ ყოფილა... საკუთარი
აზრის უარყოფა და მის მაგიერათ მეორე აზრის შეპარება. არ
გჯერათ? საბუთები გსურთ? ნუ გეშინიათ, ამის დასამტკიცე-
ბლით გრძელი და მოსაბეზრებელი ამონაწერები კი არ დაგვირ-
დება, პატარა და კომიკური მაგალითია საკმარისი.

რა განსხვავებაა ბ. გოგიჩარ შვილის წინააღმდელ წერილის და
ახლანდელი ფელეტონების „აზრებს“ შეა? ბ. გოგიჩარ შვილი
გვეუბნება, — არაფერობ. მე არ შემიცვლია არც ერთი წინაა-
ღმდელი აზრით. «როგორც მიშინ, ისე ეხლაც, — ისე ათავებს
ბ. გოგიჩარ შვილი თავის უკანასკნელ ფელეტონს, — ჩვენ იმ
აზრისა ვართ, რომ „ოჯახისთვის ხელის მოკიდება და მისი
ზნეობრივ მოვალეობისამებრ წარმართვა დიდი საზოგადოებრივ
მნიშვნელობის საქმეა და ვითარება ასეთი, იგი უკრ (ხაზ-
გასმული ჩვენია. ყვირილელი) სხვა გვარ საზოგადო მოღვა-
წეობაზე დაბლა დასაყენებელი არაა“. როგორც ხედავთ, უკა-
ნასკნელი სიტვები ბ. გოგიჩარ შვილის წინააღმდელ წერილიდან
ამოუწერია. მაგრამ ჩვენგან ხაზ-გასმულ სიტყვის ის შემდეგ
პატარა შენიშვნას უკეთებს: „წინააღმდელ წერილში ამ სიტყვის
მაგივრათ შეცდომით დაბეჭდილია: „არც ერთსთ“. ხომ ხედავთ
ახლა, რა სასწაულს ახდენს ეს პატარა „შეცდომის“ გასწო-
რება. წინააღმდელ წერილში ის აზრი გამოდიოდა, — მეოჯახობა
არც ერთ საზოგადო მოღვაწეობას არ ჩამოუვარდება, მაშა-
სდამე, არ ჩამოუვარდება, მაგ., ხალხის სამსახურსაც. ახლა
კი, გასწორების შემდეგ, გამოდის, რომ მეოჯახობა ჰყენ სხვა
გვარ საზოგადო მოღვაწეობას არ ჩამოუვარდება. აქ თუ ბ.
გოგიჩარ შვილს კითხვა, რომელს არ ჩამოუვარდება, მას
შეუძლია გიპასული, როსკილი, ისეთ უმნიშვნელო
საზოგადო მოღვაწეობას, როგორიც „ჩვენებური ქველმოქმე-
დება“, „ორიოდე კალმის მოსმა“ არის, და არა სხვა რო-

მელიმესო. აი, როგორ „იმეორებს“ ბ. გოგიჩარ შვილი თავის
აზრებს. აი, როგორ გადაქვეს მას კითხვა „თეორიულ სფერა-
ში“. ვის ატყუებს ბ-ნი გოგიჩარ შვილი ამ გვარ „გამოუსახლების“?
თავის თავს, მკითხველს, თუ მოკამათეს? **გოგიჩარ შვილი**

მაგრამ კარგი, რაც იყო-იყო, ჩვენ ახლა ბ. გოგიჩარ
შვილს არ გავუხსენებთ ძველ ცოდვებს, მით უმეტეს, რომ
მათთვის მან საკმარისი სასჯელი მიიღო და ახლა წინააღმდელ
აზრს „შესწორებულათ იმეორებს“ — არ ვთვლი შეიღი-
ნას საზოგადო მოღვაწეობათ. თუ აღარ თვლის, — მით უკე-
თხესი, ჩვენ იმ ტეზისებზე გადავალო, რომლებსაც ის უკანა-
სკანელ ფელეტონებში იცავს. ასეთი ტეზისი ორია. აი პირ-
ველი: „ოჯახების გახშირება და ხალხის გამრავლება საზოგა-
დოთ და განსაკუთრებით ჩვენისთანა პატარა ერისთვის საჭი-
რო და სასარგებლოა“. ამიტომ ვქადაგებდიო, ამბობს ბ. გო-
გიჩარ შვილი, ჩვენ პირველ ფელეტონში იჯახების გამრავლე-
ბის საჭიროებასო.

ამ პირველ ტეზის ბ. გოგიჩარ შვილი შემდეგის „მეცნიე-
რული საბუთებით და ფაქტებით“ ამტკიცებს. ოჯახი, — ამ-
ბობს ის, აძლევს ადამიანს საშუალებას დაიკმაყოფილოს სქე-
სობრივი მოთხოვნილებაო. ეს კი ძალიან სასარგებლოა.
თავის მოკვლა და კუჭაზე შეშლა იმათში არის უმტკიცათ გა-
ვრცელებული, ვინც სქესობრივ მოთხოვნილებებს ვერ უმა-
ვოფილებსო. და დასამტკიცებლათ ბ. გოგიჩარ შვილს მოპყავს
ციფრები, ციფრები, ციფრები... ვკჯერა, ბატონი, უციფრე-
ბოთაც, რომ სქესობრივ მოთხოვნილებას დაკმაყოფილება უნ-
და, მაგრამ თუ ბევრი მანც ვერ იკმაყოფილებს ნორმალუ-
რათ ამ ბუნებრივ მოთხოვნილებას, ამის მიზეზი თვით დღე-
ვანდელ ცხოვრების პირობებშია. ვინ ვერ ირთავს ცოლს? —
ვინც ლარიბი და ხელ მოკლეა. ვინ ვერ თხოვდება? — ვისაც
მზითევი იმ აქვს. და აი, ასეთები, რასაკვირველია, სხვებზე
ხშირათ კუჭაზედაც იშლებიან და თვასაც იკლავენ, რადგან
ქონებრივი მდგომარეობა ხელს უშლის მათ დაიკმაყოფილონ
უპირველესი მოთხოვნილებანი და, სხვათა შორის, სქესობრი-
ვიც, რასაკვირველია. მაშა საღამე? — მაშა საღამე, ვისაც ამ
მოვლენების მოსპობა სურს, ის დაოჯახიანების ქადაგების ნა-
ცვლათ ისეთ პირობების შექმნაზე უნდა ზრუნავდეს; რომლებ-
შიაც ყველა „ნორმალურ“ ცხოვრებას შესძლებს. და ეს ისე-
თი პირობები იქნება, რომელიც „სქესობრივ კავშირის დღე-
ვანდელ ფორმას, ანუ „ნსტიტუტს“ მოსპობს, რადგან ეს უკა-
ნასკანელი ღვიძლი ღლებით შეიღინება დღევანდელ ეკონომიკურ ურთიერ-
ობის. სამაგიეროთ შეიქმნება სქესობრივი კავშირის სხვა ფო-
რმა, უფრო მიღალი და სასურველი, რომელიც „ნორმალურ“
კალაპოტში ჩაყენებს დღევანდელ „არა ნორმალურ“ სქესო-
ბრივ განწყობილებას. ამნარიათ იმ „მეცნიერულ ფაქტების“
განმარტებამ რომლებიც ბ. გოგიჩარ შვილს მოპყავს, დაგვა-
რვევინა ბ. გოგიჩარ შვილს „მეცნიერული ტეზისი“. ხსნა იმ მო-
ვლენებისგან, რომლებიც მის ციფრებშია დასურათებული,
ოჯახში კი არა, სულ სხვა მხარეს ყოფილია.

მაგრამ თავის „ტეზისის“ დამტკიცებას ბ. გოგიჩარ შვილი
ამით როდი ათავებს. დაოჯახიანება კიდევ იმიტომ არის
სასარგებლოო, რომ ოჯახის საშვალებით საზოგადოებას
მუდამ ახალი ელემენტი ემატება, რომელიც იქცერს ძვე-
ლების აღვილს და ჰქონის კულტურულ წარმატებასო. ეს
„აზრი“ ბ. გოგიჩარ შვილს გართლა ჰქონდა წინა წერილში, ლ-
თუ დღეს მისი შეუცვლელათ განმეორება გაბეჭა, ეს აღბათ,
იმიტომ, რომ ბებელის მოწმობამ გაამხნევა. ხალხის სიმავ-
ლეს ბებელიც იმავ მნიშვნელობას აძლევს, როგორც ჩვენონ, —
ამბობს ბ. გოგიჩარ შვილი. არ ვიტორ, სამდან ამოგლიჯა ბ.
გოგიჩარ შვილმა ბებელის ერთობაზე აზრის და აზრის აზრი.

ჰქონდა მას თავის ალაგის, ხოლო ის კი დანამდვილებით ვი-
ციო, რომ ბ. გოგიჩარშვილის „აზრს“ ბებელი ვერ დაეთა-
ხმება. „საზოგადოებრივ ცხოვრების ძალის და კულტურისა
და წინმსვლელობის საფუძველს,—ფიქრობს ბ. გოგიჩარშვი-
ლი,—ადამიანი, ანუ ადამიანთი კრებული, ხალხი შეაღებს
და ამ ძალის დღევანდელ სოციალურ პირობებში სქესობრივ
კავშირის განსაზღვრული ფორმა ანუ ინსტიტუტი“, ოჯახი,
იძლევაო. ბებელი კი ფიქრობს, რომ ამ ძალის იძლევა არა
სქესობრივი არამედ კლასობრივი კავშირი. კლასობრივ წინააღ-
მდევობათა შეგნება და კლასობრივი ბრძოლა, — აა, ბებელის
აზრით ერთათ ერთი წყარო და მამოძრავებელი ჩარხი კულ-
ტურულ განვითარებისა „დღევანდელ პირობებში“ და ამ ძალის
გასაჩენათ ბებელი „ოჯახების გახშირებას“ კი არ თვლის საჭირო,
არამედ კლასობრივ შეგნების ღრმათ და ფართოთ გავრცელებას.
ბებელმა იცის, რომ წარსულში სხვა და სხვა წყობის დარღვევათა
დამანგ-
რეველ ძალათ და ახალ კულტურის გატარებელთ აჯახი კი
არა, კლასი გამოდიოდა, და მომავალშიაც მარტო კლასი შეს-
ძლებს ცხოვრებაში ახალ კულტურის შეტანას. ბებელმა იცის,
რომ ხალხის სიმრავლეს თავისდა თავათ არავითარი მნიშვლო-
ბა არა იქნა დღეს, როგორც ამტკიცებს მას, მაგ., ხალხ-
მრავალი ჩინეთის და ხალხ-მცირე შევიტარის ერთმანეთთან
შედარება. ბებელს სასაცილოთ მოქვეყნება ხალხისთვის „ოჯა-
ხთა გამრავლების“ საჭიროებაზე ლაპარაკი, რადგან მან იცის,
რომ ხალხს თანამედროვე ცხოვრების მსვლელობა რა ხანია
ოჯახის ურლვევს, და ბებელიც სწორებ ამ პირობების ისეთ შეც-
ლაზე ფიქრობს, რომელსაც „ოჯახების გახშირება“ კი არა,
ოჯახის ნაცვლათ სხვა სქესობრივ კავშირის დამკვიდრება მო-
ყვება.

զու պատճեն „առ և լուսնա“ ծցըլուս աթրեգի, հզեն ուշ ձ ցոցիհանքովով մաս աելու մյուտեզըլու յարցատ դանախազ. ձ ցոցիհանքովով յա ծցըլուս մուժմոծաս դասեցն, „Ռուլուց լու յշնոմուսու լունուալ“ եց գոյշընծկու, և ամուտ առաջցես. ու զու „աթրու“ դասածոյցես.

ასეთი არის ბ: გოგიჩაშვილის პირველი ტეზის, და მისი
დამამტკიცებელი „მეცნიერული“ ფაქტები და საბუთები.
მეორე „ტეზის“ ასეთია: „ოჯახის რიგიანათ წარმართვა
და თავის ერისადმი ზნეობრივ მოვალეობის თანხმათ შვილების
გამოზრდა საზოგადო მოღვაწეობათ ჩასათვალია“ - ღ. ჩვენ
ამაზე ვუთხარით კიდევაც ჩვენი პასუხი: რასაკეირველია, შვილების
რიგიანათ გამოზრდა სასარგებლოა, მაგრამ თუ კაც
შვილებს ჰპატრონობს და მათ თავის შეხედულებისამებრ ზრდის,
ჩვენ აძისოვის მსთალთა მის წინ, როგორც საზოგადო მოღვა
წის წინ „მოწიწებით ვერ გავივლით“ იმიტომ რომ პირუტყვიც
ხომ ზრდის და წროვნის თავის შეხედულებისამებრ შვილებს,
და მაშინ პირუტყვიც „საზოგადო მოღვაწეთ“ უნდა ჩავთვალით
და იმის წინაც „მოწიწებით უნდა გავიაროთ“. მეორე მხრით
ბ. გოგიჩაშვილისგან აღებული ოჯახის მამა, რომელიც ყოველ
საზოგადო ასპარეზს მოცილებულია, ვერ გაზრდის რიგიანათ
შეიღებს, და მაშასადამე, საზოგადო მოღვაწეობათ კი არა,
უბრილო სარგებლობათაც ვერ ჩაითვლება მისგან მიცემული
„აღზრდა“. როგორ ამტკიცებს ახლა ბ. გოგიჩაშვილი ამ თა-
ვის ტეზისს? ის ვრცლათ ეხება კარგ აღზრდის სარგებლობას
მაგრამ ეს, როგორც მკითხველი ხედავს, საჭირო არ არის.
ჩვენ ვეძებეთ ბ-ნი გოგიჩაშვილის უზარ. მაზარ მესამე ფელე-
ტონში, რომელიც ამ ტეზისის დასამტკიცებლათ არის დაწე-
რილი ერთი აზრი, ერთი საბუთი მაინც, რომელიც „მეოჯა-
ხების“ საზოგადო მოღვაწეობათ ჩათვლის ამართლებდეს, მა-
გრამ ამათ, ყოველგან, სადაც - კი მეოჯახებაზე ლაპაკობს
ბ. გოგიჩაშვილი, ის შვილების აღზრდის „სირეგბლობაზე“
ლაპარაკობს, და ავიწყდება თავისი საკუთარი სიტყვები: „სა-

რგებლობის მოტანა კიდევ არ ნიშნავს საზოგადო მოღვაწეობას". საცოდავი „მეცნიერი“. მისი უძელურება მრთ უფრო მწვავდება, რომ იმ ჟარებულებას მოტივიურულად მის გამოოქმულ „აზრს“ სრულვბით აქარწყლებენ. მარქსმა, მაგალითათ, იმითაც მოტანა სარგებლობა ინგლისის მუშა ხალხს, რომ „შესძინა მას ელეონორასავათ მომზადებული და საქმიანი ქალი“-ო. ეს მართალია, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ასეთი სარგებლობის მოტანა შეეძლო მარქსს იმიტომ, რომ მარქსი მარქსი იყო, ეს იგი საზოგადო მოღვაწე, საზოგადო საქმისოვის თავ-განწირული, რომელმაც თავის შვილსაც გადასცა ეს თავისი მიმართულება. იმ ფილისტერს-კი, რომელზედაც ბ. გოგიჩაშვილი ლაპარაკობს, ფილისტერს, რომლის „საზოგადო ასპარეზს“ მხოლოდ მისი ოჯახი შეადგენს, ასეთი სარგებლობის მოტანაც არ შეუძლია. ის ვერ გადასცემს შვილებს იმას, რაც თვითონ არ იქვს, მისი მარქსისგან განსხვავება სწორეთ „თვისებისაა“, და არა მარტო „რომდენობითი“.

ბ. გოგიჩაშვილი გვეუბნება, ჩვენ თუ საზოგადო მოღვაწეს ისეთი ფართო ფარგალი შემოვალეთ, რომ შიგ მთელი ქვეყნის ფილისტრები დაგტევაო, თქვენ ისეთ ვიწრო ფარგალს ავლებთ ამ მოღვაწეობას, რომ შიგ მარტო თქვენი მიმართულების კაცები ეტევიანო. ამით ბ. გოგიჩაშვილმა დაგვანახვა, რომ მას არა თუ თავის „აზრების“ დამტკიცება, სხვისი აზრების გაგებაც არ შესძლებია. ჩვენ ვწერდით: „საზოგადო მოღვაწე, ეს ისეთი ადამიანია, რომელმაც თავისი პიროვნება გააფართოვა, შეითვისა და შეისისხლხორცა რომელიმე საზოგადო მდგრადი ჯგუფის ინტერესები, ჩაერია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და თავის მოქმედებას სარჩულათ ამ ჯგუფის ინტერესთა დაცვა დაუდვა“-თქმ. მართალია, ჩვენ დავუმატეთ, რომ „რაც უფრო მრავალია და ფართოა ის ჯგუფი, რომლის ინტერესებით ხელმძღვანელობს მოღვაწე, მით უფრო ამაღლებულია შინაარსით მისი პიროვნება“. მაგრამ აქედან მხოლოდ ის გამოდიოდა, რომ ბებელი, მაგალითათ, სხვებზე უფრო უახლოვდება საზოგადო მოღვაწის ადეკვატის, და არა ის, ვითომც სხვა ჯგუფების დამცველების საზოგადო მოღვაწეები არ იყვენ. პირ იქით, აქ პირდაპირ ნათქვამია, რომ თვითოვეული საზოგადოებრივი ჯგუფი შობს თავის ინტერესთა დამცველ „საზოგადო მოღვაწეებს“. ეს ხაზოგადო მოღვაწეები სხვა და სხვა ზომის და სხვადასხვა თვისებისაა, მაგრამ ერთი ნიშნობლივი თვისება კი უნდა ჰქონდეს სუკველის—რომელიმე საზოგადოებრივ ჯგუფის, კლასის ინტერესთა შეთვისება, და ამ ინტერესების სახელით საზოგადოებრივ ბრძოლაში ჩარევა. „რა ვუყოთ და როგორ მიეჩინოთ“ თქვენი განმარტების ძალით, ისეთი მოღვაწეები, რომლებიც „მარტო ერთი ჯგუფისთვის არ იღწვიან“-ის, გვეითხავს ბ. გოგიჩაშვილი. რა ვუყოთ, და უნდა ჩავუკვირდეთ, რომელიმე ერთი ჯგუფის ინტერესები ხომ არ გამოაქვთ მათ საზოგადო ივტერესების სახით. დღევანდველ კლასებათ დაყოფილ საზოგადოებაში „არა კლასობრივი“ ფსიხოლოგია არ არსებობს. და როდესაც ვინმეს „საზოგადო მოღვაწეობაზე“ ვლაპარაკობთ, ყოველთვის უნდა გამოირკვეს, რომელ კლასის იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ მოქმედობს ის საზოგადო ცხოვრებაში, რომელ კლასს უწყობს ხელს მისი „საზოგადოებისადმი სამსახური“. რა ვუყოთ, რომ მას კლასობრივი ინტერესები საერთო ინტერესებათ ეჩვენება. კლასობრივ საზოგადოებაში საზოგადო მოღვაწე (შეგნებულათ თუ შეუგნებლათ, ეს სულ: ერთია) ყოველთვის კლასობრივ ნიადაგზე დგას. პასტერნაკის მოგონებით მოგლი კაცობრიობას სარეგებლობა მოუტანაო, გვეუბნება. გოგიჩაშვილი. ეს მართალია, მაგრამ

თვით ბ. გოგიჩაშვილმაც კი იცის, რა განსხვავებაა სარგე-
ბლობის მოტანასა და მოღვაწეობას შეა. ისე რომ ყველა
კლასებისთვის სარგებლობის მოტანა კიდევ არ ნიშავს საზო-
გადო მოღვაწეობაში არა კლასობრივ ნიაღაგზე დგომას. რო-
გორც აცრის მომგონებელი მხოლოდ,— ჰასტერი სასარგებლო
შეცნიერია და არა საზოგადო მოღვაწე. და თუ ვინმეს სურს
დააფასოს ის, როგორც საზოგადო მოღვაწე, მან უნდა სახე-
ში მიიღოს ის საზოგადოებრივი შეხედულობა, რომლითაც
ჰასტერი ხელმძღვანელობდა თვის მოქმედებაში.

ამით ვათავებოთ ბ. გოგინას შეილთან ლაპარაკს. მკი-
თხველი ხედავს, როგორი მეტნიერი და როგორი ლოდიკის
ჰატრინი ყოფილა ის კაცი, რომელიც ისე ფელეტონს არ
დასწერს, თუ არ მოიხსენა: ესე და ეს მეტნიერება შევისწა-
ვლე, ესე და ეს ლოდიკის კურსი დავასრულეო. თავის ფი-
ლისტერული ჰატარა „აზრები“, რომლებიც წარმოადგნენ
მხოლოდ ბურუუაზიულ ცხოვრების გაიღეალებას, მან ვერც კი
მოახერხა გაეხვია „მეტნიერების“ ქერქში ისე, რომ ცოტა
შანჩუგაძნელებოდა კაცს მათი ყალბობის გამოცნობა. და როდე-
საც ასეთ ჰატარა ფილისტერს მის საკუთარ ადგილს მიუჩინენ სა-
ხუმარო ფელეტონში, ის კას და დედამიწას აყრუებს ყვირე-
ლით, ჩემი სახით მეტნიერება შეურაცვეს.

ჩვენ ბოდიშს კიხდით მკითხველის წინ, რომ ამდენ ხასი
მისი ყურადღება პ. გოგიაშვილზე და მის აზრებზე შევაჩე-
რეთ, მაგრამ რას იზამ, თუ ასეთი პირები ჩვენს ახირებულ
დროში ლიტერატურაში მეცნიერების სახით დათარებოდენ.
საჭირო იყო მისი ავლიდიდების გაშინჯვა და დაფასება. ეს,
კვიქქობათ, ახლა საკმარისათ შესრულებულია, და დღეიდან
პ. გოგიაშვილი სრულად და საბოლოოთ „კვირიდან კვი-
რამდეს“ განკარგულებაში გადავა. *Suum cuique.*

ପ୍ରକାଶନ କେନ୍ଦ୍ର

ԵՐԵՎԱՆԻ ՎԱՅՐԸ

გათომის სამხედრო სასამართლომ გაასამართლა ბორჩხა ბი
ფოსტის გამძარცველნი, და ცხოიდესა და ჯინარაძეს ჩამო-
რჩობა მიუსაჯა.

როგორც კიევის განვითარები გვაუწყებენ, 5 დეკემბერს კი-
ევის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტის შესავალთან გამოკრული
ყოფილა განტადება: 1) „მთავრობა ამით აცხადებს, რომ ინ-
სტიტუტი დახურული იქნება, სანამ მინისტრისაფან არ მოვა-
გან კარგულება. ყოველ გვარ უწესოებას შედეგათ მოყვება ინ-
სტიტუტის უფრო ხანგრძლივათ დახურვა, სრულიად აკრძა-
ლება სტუდენტებს ინსტიტუტის შენობაში შესვლაც და წე-
სიერების დამრღვევა ჰისუნის გებაში იქნებიან მიცემული“.
მეორე განტადება: „სტუდენტებს, რომელთაც საქმე არ აქვთ
დირექტორთან და ინსპექტორთან, კანცელიარიასა ან ბუზგალ-
ტერიაში, არ შეუძლიათ შემოსულა ინსტიტუტის შენობაში,
სანამ მინისტრის განკარგულებით ინსტიტუტში სწავლა არ და-
იწყება“. მესამე განტადება: „სტუდენტებს აკრძალული აქვთ,
კარილოვებში გასტილდენ დირექტორისა, კანცელიარისა, ინ-
სპექტორისა და ბუზგალტერის კაბინეტს. ზემო სართულში ასა-
ვალი დახურულია.

ვარშავის უნივერსიტეტის შენობაში გამოკიდული ყოფილი რექტორის მიერ ხელმოწერილი განკარგულება: . მაქსი პატივი გამოუსულხადო ვარშავის საიმპერატორო - უნივერსიტეტის სტუდენტებს, რომ ვარშავის სამსახურით იღების მშრალ

ნებართვით, ამა წლის პირებელ დეკემბრიდან მართვა-
საკადემიო წლის მეორე ნახევრის დაწყებამდე მეორედ შეჩ-
რებულია უნივერსიტეტში ლექციების კითხულობულობა
მეტადინება, მხოლოდ იმ პირობით, რომ კულტურული გუნდები
მო გაშვებული ლექციები შევსებულ იქნეს 1904 წლის მისამართზე”.

ახლად შემუშავებული კანონით, რომელიც შექება და
სახიჩრებულ მუშებისა და მათ ოჯახის უზრუნველ-ყოფას, პენ-
სია მუშის ოჯახის წევრებისათვის ამნაირად არის განსაზღვრუ-
ლი: 1) ქვრივთ უნდა ეძლეოდეთ მუდმივად ერთი მესამედი
იმ ჯამაგირისა, რასაც მუშა იღებდა; 2) შვილებს ორივ სკე-
სისა: კანონიერს, ნაშეილებს და გვირგვინს გარედ ნაშობს,
აგრეთვე გასაზრდელათ აყვანილს, თვითონეულს 15 წლამდე,
 $\frac{1}{6}$ ჯამაგირისა, თუ რომელიმე მშობელთაგანი ცოცხალია,
ხოლო თუ უდედ მამა $\frac{1}{4}$, 3) ძმებსა და დებს, თუ უდედ
მამა, $\frac{1}{6}$ ჯამაგირისა.

ჩვენ მივიღეთ ახალი წიგნი—,,თცხუა“ და სისამდგადება“
(კრიტიკული შენიშვნები ბ. არ. ჯორჯაძის, პროგრამის, გა-
მო) ა. წულუკიძისა, წიგნი სუფთაო არის გამოცემული, შე-
იცავს 53 გვერდს და ლირს ერთ აბაზათ.

၆၉ၮၦၠၤ

19 თებერვლის რეფორმაშ ახსნა ყმას იურიდიული ბორი და გაანთვისუფლა. საითაც ჭინდოდეს იქთ წადი, როც გინდა, ისე იცხოვრე, ვისთანაც გინდა, იმსთან დარ. ხოლო ფაქტიურათ ეს აქტი ნიშნავდა ძველი დამოკიულების ახალ ფორმაში დატოვებას, სხვას არაფერს. ეკო-იურათ, ქონებრივით გლეხი ისევ მეტამულისგან შეიქნა კიდებული. და მოგეხსენებათ, რომ ექონომიკური დამო-ბულება ნიშნავს ყველაფრისგან დამკიდებულებას. აქ აც გინდა იქთ არ შეეძლია წახვიდე, როგორც გინდა ვერ იცხოვრებ, როგორც გინდა ისე ვერ ინავარდებ. ონ-ყმობისსგან. განთვისუფლებული ხილი ახალ პირობე-შოებწვედა: ნადელები ურგო გლეხს მცირე, მას ისევ მე-ულისთვის უნდა მიემართა, შენ მიწაზე დამასახლე და რაც ა მახდევინეო. მემამულეს ხელში იყო მიწა, ურო-სოთაც გლეხს არ შეეძლო გაძლება, და ამიტომ აუცი-ლათ წერა დამრჩხილებრივა მის პირობებს.

საიჯარო ფასი მიწაზე იმ სიცალლეზე ავიღა რუსეთში, არენდატორის მისგან არაფერო ჩეხება მოსავები. ასე მო-
ბი, პირდაპირი ზარალია. „ამ აიღებ იჯარით მიწას და
შეიძლება. თავისი საკუთარი მიწა ან სულ არ არის და უნ-
იან ცოტაა. სახლი, და კარი სხვის მიწაზე უნდა ააშენო.
ეს საჯაროად მიწაც არმ არ იყოს, მაშინ ხომ შემშენებით
კოხოცეთ. კვითხულობით ერთ აღვილის. რას იჩამ, ცხო-
ბა გაძლიერებს, ასეუნდა ქნა. სხვა გზა ხომ არ არის?. კონ-
ის გუბერნიაში დასირტინა მიწა ჭირდა შემოსაფალი იძლევა
მანეთს და 46 კაპერეს. იჯარი კი თოთხმეტი მანეთი და
კაპერია. ასელოვის გუბერნიის ზოგიერთ ზეზაბეში კადეც
ეს მდგომარეობა მია მიწის მუშა ჩაუენებული. დესატინა
ა იდლევა ცამერ მანეთს ჭირდა შემოსაფალი და უნდა იზ-
შემამულის სასატეგებლით თვრაბეტი მანეთი“. „ამ სარ-
ლობა აქვს მიწის მუშას აიღოს იჯარით მიწა და მოსავები

ბის ნაცვლათ ზარალი ნახოს? დასძენს ხერსონის გუბერნიის შესახებ სამეურნეო კომიტეტი (P. B. № 341).

* *

ასეთი ამბავია არა მირტო ზემო დასახელებულ გუბერნიი-
გში, არამედ ბევრგან რუსეთში (და რასაკვირველია, კავ-
კასიაშიც). ასეთი შემაძრწუნებელი სურათი გიდგას ოვალ
წინ. გინდა უშველო რამე, გინდა დაეხმარო, მაგრამ რომ არ
შეგიძლია!...

დაუმატოთ იჯარას ფასის სიღიღეს და აუტანლობას სპეციულიანტების-შუაკაცების მოქმედება და ნათლათ წარმოი-დგენ მოელს სიმწვავეს ამ გვარ ურთიერთობისას. სპეციულიანტები ჩამდგარან, გაკირვებულ ხალხს და მემამულეს შორის, იღებენ ნარდათ არენდათ დიდ მამულებს ამ უკანასკნელისაგან და შემდეგ აძლევენ იჯარით გლეხებს მეტ ფასებში. სამარის გუბერნიაში ერთ დესიატინა მიწაზე იხდიან 6—8 მანეთს და შემდეგ გლეხებს ახდევინებენ 12—18 მანეთს.

* *

წვრილ სახელოსნოებში მომუშავეთა მდგომარეობა მეტის-მეტ ცუდ პირობებშია. ჩაყენებული. დიღი და პატარა, სრულ წლოვანი და უწლოვანი, უკელა ერთათა არეული და ყველა ერთნაირათ მუშაობენ. სამუშაო დღის გაგრძელება თუ შემოქლება აქ ხაზეინის სრულს ნებაყოფლობაზე დამკიდებული. უნდა მას ოც საათს ამუშავებს შაგირდებს, უნდა თვრამეტს საათს, უნდა ათ საათს, და რაღაც აც მას მეტი მოსაგები უნდა, ამისათვის ყოველთვის დღე-დაღმის განმავლობაში თექვსმეტიდან ოც საათმდევა მუშაობა მის სახელოსნოში. როგორც წვრილს მესაკუთრეს, მას მეტათ აქვს განვითარებული გამდიდრების სურვილი. ის ოცნებობს და ფიქრობს სახელოსნოს ნაცელათ დიდი ფაბრიკის, ან ქარხნის ავებას. ამისთვის მუდამ, ყოველთვის და ყოველგან, ეკონომისა ეწევა. სახელოსნოს შენობას არ აფართოებს, რა ენაღვლაბე თუ პატარა ოთახში ათი-ოუთხმეტი შეგირდი მუშაობს. ღამე სახელოსნოს ელექტრონით არ ანათებს, ერთი ღამპითაც ითლათ მიღის. ზამთარში ოთახს არ ათბობს, კარები დახურეთ და გათბებითო. სახელოსნოში ნაკლები სინათლეა, ნაკლები ფანჯრებია, შეგირდმა კარში გამჟღელ-გამომვლელს არ შეხედოს და მუშაობას არ მოცდეს. ამ გვარათ უსინათლო, ცივი, გაუნათებელი სახელოსნო, მოწამდებული და მოშეამული ჰაერი, თვრამეტი-ოცი საათის მუშაობა, ხელფასის სიმცირე, აი საღ მდიდრდება სახელოსნოს პატრონი, აი რათ აღწევს ის თავის მიზანს.] მერე არ არსებობს რაიმე კანონი, რომელმაც უნდა ალაგონს ხაზეინის ასეთი თავ-გასულობა, ასეთი სასტიკი მყვლეფელობა? მერე რა გინდა რომ არსებობს კანონი. თუ გაიძევერა კაცი ხარ, ყოველ გვარ კანონს შევიძლია მშენიერათ აუარო გვერდი და შენ გზაზე წახვიდე, სახელოსნო წესდების ერთი მუხლი ამბობს: „სახელოსნოებში მუშაობა იწყება დილის ექვს საათზე და თავდება საღამოს ექვს საათზე. აქედან ნახევარი საათი საუზმეზე დასვენება და საათ ნახევარი სადილზე“. როგორც ხედავთ; შეგირდმა ათი საათის განმალობაში უნდა იმუშაოს სახელოსნოში, ნამდვილათ კი 15—20 საათს მუშაოს. რისთვის ხდება ეს ასე? ადვილი მისახვედრია: სახელოსნოს პატრონს არავინ აიძულებს ეს დაწერილი კანონი მტკიცეთ დაცვას და არ დაარღვიოს იგი სახელოსნოები საფაბრიკო ინსპექციის არექვემდებარება, აქ ყურის მდგებელი პაფინაა, აქ ყველაფერი ხაზეინის თვითნებობაზე მიშვებული.

ვსთქვათ შეგირდს, მუშას გააგებიეს, ორმ კანონიერი
სამუშაო დღე ათ საათს არ უნდა გადასცილდეს. მერე ამით
შეგირდი მოითხოვს ზედმეტ მუშაობისთვის ტალკე ქირას? ნება

ყოფლობით ხაზენის არ აძლევს ზედმეტ შრომისთვის მუშა
არაფერს. წადი სამართლში და მჩიკლეო. ერთიან ორი მანეთის
გულისითვის იარე სასამართლოში, აწერით აუქციუნშეული
მუშაობას, და მერე ვინ იცის კიდევ მერგებ გულისითვის
გარდა ამისა ხაზენის ვინ გაუბედავს ჩივილს, მაშინ ადგი-
ლიდან დაითხოვენ და ქუჩაში გამოაბუნდულებინ: თუ აქ ყო-
ფნა ვინდოდა, სულში არ წახვიდოდიო.

զ ս ե մ ը տ ո ւ թ յ ա մ բ ո յ շ

აღმოსავლეთის საკითხი. — რუსეთ-იაპონიის მოლაპარაკება. — ინგლისი აღმა ხუმრობს. — ომი აუცილებელია — ჩემბერლენი და კოლონიები. — ჩემბერლენის 『სატარიფო კომისია』. — ორდენ ნების და ლენტების საკითხი საფრანგეთის პრინცესის მიერ. — მეცურნებები გაფიცას აპირებენ.

აღმოსავლეთის საკითხი ისევ თვესატეს კითხვათ არის
დარჩენილი. ორი ერი, ორი სახმლმწიფო ერთი-შეო-
რეს ეჯახება, ერთი შეორეს ებრძვის. მთელი სახლ-
მწიფო მაშინა ატრიალდა, აწრიპინდენ კალმები, ამე-
ტყველდენ და ალაპარაკდენ დიპლომატები. გაცხარე-
ბული მოლაპარაკებაა. იაპონია თხოულობს რუსეთი-
საგან დანაპირების ასრულებას, თხოულობს აასრულოს
ის, რაც რუსეთმა ჩინეთს, კორეის და კორიპის სახელმწიფოებს
აღუთქვა. ამ ებათ მას უნდა რომ რუსეთმა ეს დაპირებები
ფორმალური ხელშეკრულობით დაავგირგვინოს. რუსეთი კი
ხელშეკრულობას გაურბის, არ სურს თავი ჩაბას ასეთი ხერ-
ხით და ზრდილობიან, მარა თოვჭო პასუხებს იძლევა. იაპო-
ნიის მოთხოვნილება სულ სამ მუხლით შეიძლება დაკავშიროს:
იაპონია თხოულობს, რომ მანჯურიის ნავთსადღურები გაღე-
ბული იყოს იაპონიის ვაჭრებისთვის. მეორე რომ რუსეთის
ჯარი ამიტოდან არ გადავიდეს და არ შეეხოს კორეის ტერიტო-
რიანის და რომ ამნაირათ რუსეთმა ამ მხარიდან უქნი ამოი-
კვეთოს, მესამეთ, რომ რუსეთი არ ეცალს თვის გავლენის
გავრცელებას კორეის სახელმწიფოზე. ეს სამი პირობა იაპო-
ნიის აუცილებელ პირობათ მიჩნია, და თუ ისინი დაუკმაყო-
ფილებელი დარჩა, საქმის მშეიღობიანათ გადაწყვეტა შეუ-
ძლებელი გახდება. უნდა უსათუოთ სამართალი ხმალმა გადა-
კრის. დაუთმობს რუსეთი? ეს მეტის-მეტათ საეჭვოა.

二

მთელი ევროპა გაფაციურებით ადევნებს თვალ-ყურს ამ შე-
ტაქებას შორეულ აღმოსავლეთში—ინგლისი და შეერთე-
ბული შტატები კი პირდაპირ მონაწილეობასაც იღ-
ბენ ამ საქმეში. განსაკუთრებით ინგლისი გაბრაზებუ-
ლია რუსეთის პოლიტიკით... ინგლისელები გულ დამ-
შვიდებით არ უცხერან რუსეთის გაძლიერებას შო-
რეულ აღმოსავლეთში. თვითონ ხალხი რუსეთის წინააღმდეგ
აღელვებულა და მზათაა იაპონიას დახმარება იმოუჩინოს,
თუ ის რუსეთს ომს გამოუტხადებს. იაპონიის სამინისტროში
აუარებელი თხოვნებია შემოსული ინგლისელ აფიციენდისა და
ჯარისკაცებისაგან, თუ ომი ატყდეს, რუსეთის წინააღმდეგ
გასულ ჯარში მიგვიღეთო. მარა იაპონიამ უარი შეუთვალა,
იაპონიის კანონებით უცხო ხალხი იაპონიის ჯარში
ვერ მიიღებიან. ინგლისის პრეზეც არ არის ჩუმათ. ერთი
გავლენიანი ინგლისელი გაზეთი იუწყება. ინგლისი იაპონიის
მეგობარი ქვეყანაა, ეს მთელმა ქვეყანამ იცის. ომი იაპონიას
და რუსეთს ომი მოუხდეს და იაპონია დამარტიდეს, ეს ინგლი-
სის დამარტიდება იქნება. მეგობარი სახელმწიფოს დამარტიდებას
ინგლისი გულგრილათ ვერ უყურებს, და თუმცა ხელშეკრუ-
ლებით ინგლისი მაშინ უნდა მოეხმაროს იაპონიას, თუ მას

ორი სახელმწიფო დაუწყებს ომს, მაგრამ იმან მაინც უნდა აღმოუჩინოს იაპონიას დახმარებათ.

* *

რუსეთის პასუხს იაპონიის მოთხოვნილებაზე ტოკიოში
ისე უყურებენ, როგორც სრულ უარის გამოცხადებას რუსე-
თის მხრივ ყველა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე. ია-
პონიის მღელვარება უმაღლეს წერტილამდე არის მისული,
ამას წინათ სამა ლიგამ პეტიციები წარუდგინა იაპონიის მეფეს,
მიკადოს, რომელგანმაცი დაეინებით თხოვულობენ, რაც მთავრო-
ბამ მიატოვოს ეს უნაყოფო და ფუჭი დიპლომატური მოლა-
პარავება; რომელიც მხოლოდ საქმეს აჭიანურებს და იხლავე
მიმართოს იარაღს; ომი მათი აზრით მაინც აუცილებელია და
რაც მაღლე იქნება, მით უკეთესი. რაც უფრო იმდხანს გრძელ-
დება მოლაპარაკება, მით მეტი დრო აქვს რუსეთს თავის სა-
მხედრო ძალა შორეულ იღმოსავლეთში მოიკრიბოს და მით
მეტი შეძლება ექნება იაპონიასთან მწვავე ომი გამართოს.
პორტ-ატერიურში უკვე მივიღებ უკანასკნელი ჯავშნიანი გემები
რუსეთისა, კორეიდანაც იტყობინებინ, რომ რუსეთს გადა-
წყვეტილი აქვს არას გზით არ მისცეს ნება იაპონიის კორეია-
ში ფეხის მოკიდების. ერთი სიტყვით, ყველაფერი ამტკიცებს,
რომ აღმოსავლეთში შავი ლრუბლები მოიკრიბა და მაღლე უნდა
ჰქონდეს კუხილს ველოდეთ.

水滸

ჩემბერლენი და თავისუფალი ვაჭრობა ერთმანეთს ვერ
ურიგდებიან. ნახვარ წელზე შეტია ჩემბერლენი განუწყვეტ-
ლივ აუწყებს ქვეყანას თავის პროექტს, ქვეყნა უნდა დავიხ-
სნათ გაღატაკებისგან. ამის გულისუმვის მან კოლონიებსაც
მიმართა. ახლა როგორც გაზეთები იუწყებიან ინგლისის სამა-
კოლონია კანადა, სამხრეთ აფრიკა და ახალი ზელანდია ოფი-
ციალურათ ჩემბერლენის პროტექციონიზმის მხარეს გადავი-
დენ, მისი პროექტის მიღებაზე დასტური თქვეს. სიმივე კო-
ლონია თანხმაა ინგლისის საქონელს ნაკლები ბაჟი დააღვის,
ვინემ სხვა ქვეყნის საქონელს. ამისუმა კანადა და სამხრეთ
აფრიკა არსებულ ბაჟს უკლებენ ინგლისის საქონელზე. ახალი
ზელანდია კი სხვა ქვეყნის საქონელზე ბაჟს უმატებს, ინგლი-
სზე კი ისევ ძველ ბაჟს სტოკვებს. საფიქრებელია, რომ ავს-
ტრალიის ფედერაციაც ჩემბერლენის პროექტის მხარეს და-
იქმნა.

二

ამით გამხნევებული ჩემბერლენი კიდევ ისეთ საქმეს შეუ-
დგა, რომლის მსგავსი ჯერ ინგლისის ისტორიაში არ იცის.
მან საკუთარის ინიციატივით შეადგინა, „სატარიფო კომისია“,
რომელმაც უნდა შეკრიბოს ცნობები ტარიფის შესახებ და
შემიუშაოს სატარიფო პროექტი. ექნამდი ასეთი კომისიების
შედგენა მხოლოდ სამინისტროს ვალდებულება იყ. ახლა
რაც სამინისტრო ყოყმანობაშია, ჩემბერლენს თვითონ მოუწ-
ყვია ეს საქმე, თუ ოქვებ არ შევიძლიათ, მე გავაკეთებო. ეს
რასაკვირველია სხვის სფეროში შერევა, და არაფრთ მოსწონს
ინგლისის კონსერვატიულ გაზეთებსაც. ისინი ურჩევენ სა-
მინისტროს, თვითონ იღლოს ხელში „სატარიფო კომისიის“
შედგენა. სამინისტრო მნიშვნობით შეტათ უხერხულ მდგომარეო-
ბაში ჩავარდა, აქამდე ის მაღულების ვარგათ თამაშობდა,
არც ჰოს მამობდა გარკვევით, არც არას, ახლა კი იძულე-
ბულია აშეარათ გამოთქვას თავის აზრი ჩემბერლენის შესახებ
და ამით ბოლო მოულოს ყოველგვალ ორჭოფობას და თუ-
აზროვნობას.

六

ნები, ომელინიც კაცს, რაღაც კულათ აქცივნ. ოქსიგომი
კამ, თქვა მირმანმა, რატომლაც დაანარჩუნა ისეოთ რამერთ, რაც
სრულიადაც არ შეეფერება მის პრინციპებს ეს მუზეუმით
რობის ტატული, ორდენები და სხვ. რა გრძელება მომდევნო
ნი? ისინი მხოლოდ ინტრინგების წყაროთ გამდარა, ყველა-
ნი ისე ეძებენ ლენტის გულზე ჩამოკიდებას, როგორც მშეი-
რი საჭმელს. ლენტების მოპოვება ეს მთელი სპორტია, სადაც
ერთმანეთს ეჯიბრებიან. მოხუცი და ახალგაზრდა, დიდი და
პატარა. რის მანისია, ეს ლენტები? ვის ან რას უკეთებს ეს
პრეცენტიალებული ტანისამოსი? დროა მოისპოს მისი უკანას-
კრელი ნაშებიც. მირმანს უპასუხა კომპმა. მან გამოთქვა, რომ
ეს ძელ ჩვეულებებია, ომელიც ისტორიულათ გადმონაცემია
ჩვენი დროისთვის და რომლის ასე უეცრათ მოსპობა მაშასა-
დამე არ შეიძლებათ. ლენტები და ორდენები კაცის გულზე
სხვებს მოჭმედების წყურვილს უღვიძებს და ახალისებსო; იმი-
ტომ ეს კიოხვა ასე უეცრათ გადასაწყვეტი არ არის და კომისია-
ში გადავცეოთ. მარა პალატამ არ შეიწყნირა კომბის წინადა-
დება და 352 ხმით 225 წინააღმდეგ დაადგინა მირმანის პროექტი
ახლავე განვიხილოთ.

* *

კერძო ბიუროების გაუქმება ჯერ კიდევ შწვავე ჰითხვათ
არის დარჩენილი საფრანგეთში, რაღაც სენატი რაღაც მოსაზრე-
ბის გამო მეტათ აჩერებს მათ გაუქმებას. მუშები ენერგიულათ
თხოულობენ მალე მთაშორონ მათი გამყვლევი ბიუროები,
წინააღმდევ შემთხვევაში გაფიცვებით იმუქრებიან. ერთათ
ერთი სიშუალება მუშების დამშვიდების—ეს მათი სამართლია-
ნი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაა.

၆၀၃၄ၩ

(ძველი კაცის ნამდვილი)

IV

(გვ. გრძელება. იხ. „გვ. ლი“ № 33 1903 წ.)

— არიან ისეთი ადამიანები, რომლებიც ჯერ კარგი მე-
გობარია შენი, მარაზ ჩამოვალება თუ არა შეუში მესამე პირი,
უცათ უვრილდება გული და ძალიანაც რომ მოინდომოს, მე-
გობრობას მაინც ვერ გაგიწევს. ეს საზოგადო ხველრია პატა-
რი კაცთა. იმთა გულიც პატარა ძქვთ და აბა პატარა გულ-
ში როგორ მოთავსდეს ბევრი საგნები! ასეთ ადამიანების
რიცხვს არ ეკუთვნოდა ჩემი მეგობარი, ის კი არა, როცა
გამენდო, მის შემდეგ კიდევ უფრო შემიყვარდა და არც ერთს
ფიქრს, რომელიც კი გაუვლიდა თავში აღარ მაპარებდა. ის
კია, რომ იმ დღეს მერჩე ჩვენი საუბარი სულ მისი საყვარე-
ლო არსების გარშემო ტრიალებდა და საამბო კი მაინც არ
ელეოდა. მას შემდეგ ის მოწყენაც, რომელიც უწინ ასე
ხშირად იპყრობდა მას, გაქრა სადღაც და ის გამხიარულდა.

”— იცი ვინ არის ჩემი მარო? აღტუ ცებით. მეუზნებოდა
ის,—ქალი არ გვერნოს, ანგელოზია, ნამდვილი ანგელოზი!
აბა თუ ძა ხარ, ისეთ შრეში აღზრდილ ქალს მე როვორ შე-
ვუყვარდი? სად მე და სად ის? მე ხომ მათი საზოგადოება
გიქსა და გარყვნილს მექანის. მაგრამ სიყვარული, ძმავ, სიყვა-
რული ნამდვილი დემოკრატიული გრძნობაა, ის არივის არ
არჩევს და ყველის თავის კალთას ქვეშ იფარებს, თუ ვინმემ
შემწეობა თხოვა. სიყვარული—ეს დიდი ნიჭია! და მას ეჩრე-
ბოდა სიტყვა ყელში, მოქაფებული გრძნობა პირზე მომდგარ
სიტყვას სათქმელათ არ ანგებდა და ისიც ნაწყენი გადაკიდე-
ბდა თავს და ოცნებობდა.

„— ახ, ნეტავი შეგ! ვამბობდი გულში და მიხაროდა
კიდეც, რომ ამ ტანჯულ კაცს ერთი სხივი მიინც უთბობდა
გულს. და მე გამიტაცებდა რაღაც მშვენიერი და მომხიბლავი

სურათი და იმედ მოცემული მივდევდი და მივდევდი მას. ჩემ თავში შენდებოდა მშექნიერი შენობა, ისეთი ლამაზი, ისეთი ლამაზი, ისეთი მომხიბლივი! იქ საშვალოთ არის ყველაფერი, ბერნიერებაც და უბედურებაც, სტკონებაც და სიმწარეც, ერთი სიტყვითა არაფრით არ გავს ჩენი ცხოვრების იმ დამპალ შენობას, რომლის ერთი მხრით მხოლოდ სიმწარეა, მეორე მხრით სიტკონება. არა, ჩემი შენობა არ გავს ამ ძველს და დასანგრევათ წამზადილ შენობას. და აპა გამზადდა ჩემი შენობა ჩემს. თავში, ის აღარ ეტევა იქ, ფართოვდება. მე ვდევ-ბი, მივდივარ სტოლისაკენ და მინდა ქალალდზე სიტყვებით გადავხატო ის, მაგრამ გამოდის, რომ „ის“ ის აღარ არის, მე რომ მინდოდა, სიტყვებმა ვერ გამოთქვეს ჩემი ფიქრი.

„— მარომ იცის, რომ შენ ავათ ხარ?—დავეკითხე ერთხელ მას.

„— რას ამბობ? მაგას როგორ შევუთვლიდი? ხომ მოკვდება, კაცო, დარღით? მივწერე მხოლოდ რომ ცოტა უქეი-ფოთა ვარ და რომ ეს ჩქარა. გაივლის... მართლა, იცი, რა მივწერე ამ ბოლოს? ერთი ვეებერთელი საბუთი მოვთხოვე სიყვარულისა. აი რაშია საქმე: მე შევუთვალე, რომ ერთ თვე-ში გამზავნიან და რას იზამ, მარო, ხომ წამყვები მეოქი. აბა ნახავ თუ რა პასუხს მომცემს, აბა ნახავ! მართალია ვიცრუე, მარა, როგორც კი მის პასუხს მივიღებ, მაშინვე გავაგებიებ ყველაფერს... მხოლოდ რაღაც დაიგვიანა, კაცო, იმის წერილმა და არ ვიცი კი რას მივაწერ!

„— ერთი კეთილი დარაჯი, მცროვდენი სასყიდლით ასრულებდა ფოსტის მაგიერობას, იმას მიქონდა გარეთ ჩენი წერილები და იმასვე შემოქინდა ჩენთან პასუხიც და სხვა, რაც კი მოსახერხებელი იყო.

„— კიდეც ამიტომ იყო, რომ ჩენ შორიდანვე ვიცნობდით იმის ფეხის ხმას და ერთი უნდა შეგეხედათ მაშინ ჩემი მეგობრისთვის, როგორ ეცვლებოდა ფერი და რა გულის კანკალით უცდიდა ჩენს კეთილისმყოფელს დარაჯს. ის შეშინებული ეკითხებოდა მოსულს:

„— Ничего?

„— როცა მიიღებდა პასუხათ:

„— Ничего, братеци!—ულონოთ, სასომახდილი და უცმოდა ლოგინზე და ისე გარინდებული ეგდო, უხმოთ, უძრავათ, სანამ მე არ შემოვუძხებდი.

„— შეყვარებული კაცი სახოგადოთ იჭვიანია და მით უფრო ციხეში. ჩემი მეგობარიც შეიპრო დაბოლოს იჭვებმა, როცა მაროს წერილს დააგვიანდა, იმდენათ შეიპრო, რომ მაღა ერთიანათ დაეკარგა და ორი სამი დღის განმავლობაში ერთიანათ მიქრა. თან გამიზეზდა და ავზე თუ კარგზე ყველაფერზე წყრებოდა.

„— კაცო, რა მოხდა ახეთი?—ვამშვიდებდი მე,—აღბათ რიმექ დაუშალა, მოითმინე და მიიღებ პასუხს, გაგონილა ასეთი მოუთმენლობა?

„— რა ვიცი კაცო, რას უნდა დაეშალა? რაღაც არა ჩენულებრივია!

„— იქნება არ მიულია?

„— ეს არ შეიძლება, რომ არ მიელო! ჩენი დარაჯი პატიოსანი კაცია?

„— მაინც მოითმინე ცოტა, ისე როგორ შეიძლება!

„— არა, თუ მა ხარ მითხარი, გყვარებია ვინმე?—დამეკითხა ის.

„— არ მქონია ბერნიერება!.. მოკლეთ მოვუკერი. მე ვიცრუე და რომ არ შეემჩნია ჩემ სახეზე ცვლილება, პირი შევიბრუნე. ან და რათ უნდა მეთხობია მართალი? რომ მეთქვა კი მეთქი, მერმე ხომ გამომკითხავდა ამ სიყვარულის.

ისტორიას და განა კარგი იქნებოდა, რომ მე იჭვანი კაცის გვარ კიდევ მეტი მასალა მიმეტა იჭვიანობისა?

„— აბა, ძმავ, თუ არ გამოგიცდია, ნურ გვარულებული გვარ საქმეში. სიყვარული თავდაპირველათ სნეულება გვარულებული გვარულება ბისა და როგორც სნეულება, იმით შეპყრობილი კაცი არ შეიძლება ნორმალურათ მოიქცეს.

„— მან ხელისხმა დაწერა წერილი და გაგზავნა, მაგრამ ამ დღეს შემდეგ მე ის აღარ მინახავს მოსვენებული...

V

„— შეი ფიქრები შემოდგომის ღრუბლებივით დაბუდდა ჩენის თოახში. ის სძლიერ იჭვებმა, ჩაგდეს ლოგინათ და ეთხოვებოდა სიცოცხლეს ეს ტანჯული ადამიანი. მოელი ჩემი ფანტაზია მოვიშველიე მე, შევთხვევი ათასგვარი ზღაპრები, სადაც ქალის ერთგულება გამოუთქმელ დაბრკოლებებს ძლევს, მოვიგონე, თუ რამდენ დროში რამიტე რომანი წმინდას იმ ტემაზე, რა და რა გმირული ამბები არ ვუამბე შეყვარებულ ქალთა ცხოვრებიდან, მაგრამ ყველივე ამაო დარჩა მას შემდეგ, რაც მეორე წერილის პასუხმაც დაიგვიანა! იმის გამხნება აღარ მოხერხდა.

„— კმარა, მეგობარო, სულ ტყუილია! ჩემი საქმე გათავდა, გათავდა! ამბობდა ის.

„— და მეც, რომელიც მის გამხნევებას ვცდილობდი, რომელიც დაცემულის წამოყენებას ვაპირობდი, დაბოლოს მეც ჩამითრია მეგობარმა, ძველმა ნალველმა კვლავ იჩქეფა და ცრემლები კოკის პირულით გადმომდინდა. მე შევცურე რალაც ახირებულ სულდგმულებში, რეალური ქვეყანა მიმეფთარა თვალიდან და სულ უცხო და უცხო სანახავებში ამოვყავი თავი, უცხო და უცხო სულიერები შემომხვევლენ გარს და თვითეული მათგანი იყო ის, რომელმაც დამატყუა და ყველა ისინი მიცემდენ მე და ხარხარებდენ, მიღერდენ მუშტებს და მემუქრებოდენ, დამცინდენ და ფეხებს მიბაკუნებდენ, მეციდებოდენ ყურში და მეუბნებოდენ:

„— შენ ფიქრობ ეს შენი ყურია? ხა, ხა, ხა! არა შენ სულელო, ეს ვირის ყურია, რომელიც ჩენ გამოგაბით, ვირის ყურია, ვირის ყური!..

„— და მე ვშფოთავდი, ისინი კი უცებ შეეწებნენ ერთმანეთს, მიიღებ ერთი სახე და ეს ერთი სახე იყო კიდევ „ის“ და ის ერთი მოდიოდა ჩენთან და დამცინავი ხმით შეუბნებოდა:

„— არა, შენი ცხვირის პატრონს ვინ შეგიყვარებდა, შენ, ტომარა შენა! ვირის ყურები გამოგაბი! ხო არ გინდა გაკოცო?

„— და ის მწვდებოდა გულში, გლეჯდა მას ნაკურნაკურნა, ამოქონდა და ჟამდა. სისხლი წურწურით ჩამოსდიოდა მის ბაგეზე, ის კი იცინდა, დამცინდა. ეჭ, თურმე რა რიგათ მეცულებოდა ის, რომ აგრე ძლიერ არ მყვარებოდა!

„— მე ამევსო გული და თვალცრემლიანი დავეშვი ჩემი მეგობრის ლოგინზე. ის ჩამაცერდა და მისიხვდა:

„— შენც? დამეკითხა ის და მწარე ღიმოლმა გაურბინა სახეზე.

„— დიახ, მეც ჩემი ძეირფას ძმავო!.. მაგრამ შენ ჯერ კიდევ უნდა გქონდეს იმედი, მე კი... ჩემთვის ყველაფერი გათავდა! მაშინ, მხოლოდ იმ დროს გავიგე, თუ რა ნაირი შეუცარებული იქლავს თავს და მეგობარს ვუთხარი:

„— არასოდეს ადამიანი არ უნდა გააღმეროთ, რაღას იზამ თუ დაბოლოს ის შენი ღმერთი უსულ-გულო კერპი გამოდგა? მან თავი გააქნია და პასუხი კი არ გამცა, ან კი რა უნდა ეთქვა?

„— გარეთ კი მშენიერი დარი იდგა. გაზაფხულის თბილი

Мѣя олѣрѣсіа на тѣа къюнѣбомъ да დედа мѣїшіе გალვივѣბულ გულ-
მკერდს да დედа შვილურათ კუცნიდა მას. ბუნება ახალი ტან-
საცმელით ეგებებოდა გაზაფხულის ზამთარზე გამარჯვებას, ალ-
გა შეყვარებულნიც სადმე განმარტოვებით საუკუნო სიყვა-
რულს ეფიცებოდენ ერთმანეთს, ორიოდე კეთილ ჩიტუნებს
არც ჩვენ დავვიწყებოდით და რამდენიმეჯერ მოფართხალდენ
ჩვენი ფანჯრის რკინის უჯრედებით ძრელებულ მინებჲ, შე-
მრგვახეს რაღაც და კვლავ გაფრინდენ, ხოლო ჩვენ არი
არ ვერიეთ ამ დღესასწაულში. და გულ მოსკვენილი დავტი-
როდით, ჩვენი თუ სხვის წყალობით, ჩვენს გატიალებულს
ყოფის.

„სიკვდილი დალერსებოდა ლევანს, რაცა პასუხი მიიღო.
ერთი უკანასკნელით კიდევ გაუბრწყინდა მას მისი მშვენიერი
თვალები, როცა წერილი იღო და შემომხედა. მაგრამ მას
იღარ შეეძლო კითხვა და პანიშა, რომ მე წამეკითხა მისთვის
ის. მეც გამოვართვი და გადაუთვალიერე. წერილი ამართ-
ლებდა ლევანს იცვებს. მოკლეთ ი რა ეწერა შიგ: „ძლიერ
ვნანობ; მაგრამ ჩემი სიყვარული უბრალო გატაცება გამოდგა
და გთხოვ დამივიწყო“.

რაღა წამეკითხა მისთვის? ის, რაც შიგ ეწერა? არა,
არასოდეს! უკანასკნელ წუთს რატომ მოვუშხამავდი ამ კეთილ-
შობილ ადამიანს? განა აზ ეყოფა წვალება? ელვასავით გამი-
ელვა თავში მე და მხიარულად გადავხედე მომავდავს. ის
თვალებ დახუჭული იწვა და უცდიდა კითხვას და მეც და-
ვიწე:

„— ჩემო ძირფისო! ვამბობდი მე,— განა შემიძლია მე
შენი დაშორება? განა შემიძლია შენი დავიწყება? რა საჭირო
იყო ასეთი ჩემი შეურაცხოფა? მე რათ მინდა უშენოთ ქვე-
უნიერება—მეწყერსაც დაენგრიოს! მე ისიც მიკვის, თუ უშე-
ნოთ როგორ გავძელი ამდენ ხანს. ეხლა იქ ერთათ ვიქნებით
და იქ აზ წამოგვები? ჯოჯოხეთში ვიყო, ოდანდ შენ კი
გხედავდე, შენთან კი ვიყო? რას მიქვია დაბრკოლება? ვინ
სძლია სიყვარული წინეთ, რომ დღეს სძლიონ ის? გამდეს,
რომ ყოველნაირი ღმერთი კვდება, ყოველნაირი ძალა ეცემა,
ყოველნაირი უფლება ირლვევა, აზ კვდება მხოლოდ ღმერთი
სიყვარულისა, აზ ეცემა მხოლოდ ძალა სიყვარულისა, ხელ-
შეუხებელია მხოლოდ უფლება სიყვარულისა. და ნუ თუ შენ
გგონია, რომ შენი მართ, შენი სიყვარულით შეკრული მართ
გილალატებს შენ? სირცევილი შენი, თუ ეს გულში გაიტა-
რე! მაგრამ შენ ხომ მაგას აზ იფიქრებდი შენს მართებ? მაშ
ნახვამდი ჩემო ძირფისო ლევან. მუდამ შენი მართ.“

„მე ცრემლებში ვიდვრებოდი, როცა გავათვე. ლევანის
მკერდი მძლავრით აღი ჩადიოდა, მხოლოდ სახეზე ეწერა გა-
მოუთქმელი ნეტარება. მან გააჭირა თვალები, გამომიწია ხე-
ლები და რაღანაც ველარ ზიდა ისევ დაუშო.“

„— აკი გეუბნებოდი, აკი გეუბნებოდი ჩემო ლევან! ჩა-
ვტერჩულებდი მე და ვკაცნიდი მას. მან კი მანიშა რომ წე-
რილი მის ტუჩებთან მიმეტანა. ხო აზ უნდა აკოცოს? გამი-
ელვა თავში: ნუ თუ ეს შხამი უნდა გაეკრას იმის პატიოსან
ტუჩებს? მაგრამ სიცრუ უნდა მიმეყვანა ბოლომდე და მეც
ვძლიე ზიზლი, ის იყო მიუახლოვდა მის ტუჩებს დაკეცილი
ქალალდი, რომ იხექა სისხლმა და თეთრი ქალალდი გაყვა
იმის ნაკადულს. საზარელი ღრიალი ჩავეკარი გულში ჭლევანს,
რომელმაც ერთი კი მოასწრო შემოხეტვა და სამუდამოა გა-
მოეხოვა ქვეყანას.“

„— მაპატიე ძმაო, მაპატიე! ვქვითინებდი მე,— შენ და-
გატუვა შენმა იმედებმა, დაგატუვა ქვეყანამ, ხალხმა, დაგა-
ტუვა შენმა მარომც და ი მეც მოგატუვა შენ, მაპატიე
ძმაო!..“

მოსამსახურეების მაგარმა მკლავებმა წამომაგდე, ზედ გა-
რე ისევ მშვენიერი დარი იდგა, მხე ისევ ჩაკუნებოდა დედა
მიწას და გატაცებულით უკუცნიდა გულ შეკრუ ნეტებულები
ბულები ალბათ ეხლაც ეფიცებოდენ ერთმანეთს, ორიოდე კეთილ ჩიტუნებს
არც ჩვენ დავვიწყებოდით და რამდენიმეჯერ მოფართხალდენ
ჩვენი ფანჯრის რკინის უჯრედებით ძრელებულ მინებჲ, შე-
მრგვახეს რაღაც და კვლავ გაფრინდენ, ხოლო ჩვენ არი
არ ვერიეთ ამ დღესასწაულში. და გულ მოსკვენილი დავტი-
როდით, ჩვენი თუ სხვის წყალობით, ჩვენს გატიალებულს
ყოფის.

„— და აპა, ჩემო მეგობრებო, მან ხნის კაცი მოვიყარე,
ხიცრუ ვის აზ უთქვამს თავის სიცოცხლეში და მეც ბევრი
მოქვამს, მაგრამ ისე მძიმეთ კი აზ მაწვეს სინიდისზე,
როგორც ის, რომელზედაც გიამბეთ. აზ ვიცი კი რათ, განა
უვდია ადამიანი, ვისაც გულის მაგიერ ქვა აზ უდევს, ისევე
აზ მოქცევა როგორც მე? მგონია, რომ კი, მაგრამ სინიდი-
სი მაინც მაწუხებს!“

გაათავა მან და ამოიოხრა.

სპირიდონ მცირიშვილი

ხაწყულები მოლიტვური ეკონომიკიდან

(საუბარი მეობელთან)

V.I

კონცერტის.

მკოთხველო, ჩვენ ვიცით უკვე რა არის აუცილებელი
სამუშაო დრო. ეს ის დროა, რომლის განმავლობაში მუშა
თავისს სამუშაო ძალას აღადგენს, ე. ი. გააკეთებს იმდენს,
რამდენიც მისთვის აუცილებლით საჭიროა საცხოვრებლით;
ჩვენ ვიცით აგრეთვე რა არის ზედმეტი სამუშაო დრო. ეს ის დროა,
როდესაც მუშა ზედმეტ ღირებულებას ქმნის კაპიტალისტის-
ოვის; ჩვენ ვიცით ისიც, რომ აუცილებელი და ზედმეტი სა-
მუშაო დრო ერთათ წარმოადგენენ სამუშაო დღეს. ჩვენ ხომ
ისიც გამოვაოკვიეთ ჩვენ საუბარში, თუ როგორ ზრდის ზედ-
მეტ ღირებულებას კაპიტალისტი სამუშაო დღის გაგრძელე-
ბით. ეხლა გეტყვი იმასაც, რომ ისეთ ზედმეტ ღირებულებას,
რომელიც სამუშაო დღის გარემოებით მარტივის შეტეხირებაში
ისტორიული ზედმეტ, დარებულება ეწოდება (ინიციატიური შეტეხირებაში). ეს საჭიროა ვიცოდეთ, რადგან ზედმე-
ტი ღირებულება ყოველთვის სამუშაო დღის გაგრძელებით
როდი მატულობს, არამედ აუცილებელი სამუშაო დროს ზე-
მცირებითაც. ისეთ ზედმეტ ღირებულებას, რომელიც აუცილებელი
სამუშაო დროს შემცირებათ მარტივის შედარებით ზედმეტი ღირ-
ებულება ეწოდება (ინიციატიური შეტეხირებაში). როგორ, განა შესაძლებელია აუცილებელი სამუშაო დროს
შემცირება? შემეკითხები შენ. დიალ, შესაძლებელია, მოუხე-
დავათ იმისა, რომ ის აუცილებელი, საჭირო დროა, გიასუ-
ხებ მე. ავხსნათ. კაპიტალისტი ყოველთვის მოწადინებულია
მუშას სამუშაო ქირა შეუმციროს და მით ზედმეტი ღირებუ-
ლება გახარდის, მხოლოდ ეს მას ყოველთვის არ უხერხდება
და ამიტომ იძულებულია სხვა ხერხს მიმართოს, ისეთ ზომას;
რომელიცაც ნამდავთ, შეუმჩნევლათ იმავე სამუშაო ქირას შეა-
ცირების; კაპიტალისტი სცდილობს შეამციროს ის აუცილებელი
სამუშაო დრო, რომელიც მუშას ძალის აღსაღებათ იუცი-
ლებლით საჭიროა. მუშას განსაზღვრულ დროს, განსაზღვრულ
პირობებში განსაზღვრული მოთხოვნილება აქვს: ფეხშიშვლო-
ბას გადახვეულია, მას ჩემები ეკიოვება, ზამთარში საბურები,
სადღესასწაულოთ წმინდა ტანისამოსი და სხვა. თუ ამ საგნების
გაკეთებას რამე გარემოების გამო ნაკლები სამუშაო დრო
მოუნდება, ამით აუცილებელი სამუშაო დროც შემცირდება
ე. ი. თუ მუშასთვის საჭირო საქონლები გაიაფდა მუშას ქი-
რაც დაეცემა. ხოლა ვიკითხოთ, როგორ შეუმცნელება ამ საჭი-
როების გაიაფება? რა გარემოებების ზედგავლენით მოხერხდება,

აცხოველებს მუშაობას: აერთუეროვნებს მეტ-ნაკლებ სა-
მუშაო ძალებს და ყველის ერთ რიგათ ამუშავებს; ამა-
ღროს კერძო პირის სიზარბაცე იკარგება საერთო მუსაითო-
ბაში და მით წარმოება ორკეციდება. ასე გასინჯეთ, მუ-
შაობა ისეთი მწყობრი და შეთანხმებულია, რომ ხელ-ფეხის
მოძრაობას ყველანი ერთნაირათ საერთო სიმღერის ხმას აყი-
ლებენ. ხომ გაგიგონია, მკითხველო, ჩვენებური მუშარი? რო-
გორის სისწრაფით და თანვე თანასწორობით ურტყამს თოხს
ჩვენი გლეხი ამ დროს; ყოველი ხელის მოქნევა, ფეხის გადა-
დგმა შეთანხმებულია სიმღერის კილოსთან, მიყვება გვერდ-
დაგვერდ მეზობელ გლეხს და მასთან ერთხმად, ერთგვარათ ეტა-
ნება სასწრაფო მუშაობას. *). ამნაირათ კოოპერაციის დროს
წარმოება უფრო სწრაფი და ნაყოფიერია. მხოლოდ კოოპე-
რაციისთვის, როგორც ვსთქვით საჭიროა ბევრი მუშა; ბევრი
მუშის დაქირავება-კი ბევრი ფულის პატრონს შეუძლია. რო-
ცა კაპიტალისტი ბევრ მუშას ქირაობს, უკველია, მას მასა-
ლაც ბლობათ უნდა ქონდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში მუშა-
ბი უსაქმოთ დარჩებიან; ბევრი მასალის დასამუშავებლათ ბევრ
მუშებს ბევრი საწარმოვო იარაღებიც ეჭივრებათ; კველა ამი-
სათვის საჭიროა თავდაპირველით მოზრდილი თანხის შეგრო-
ვება. სამუშაო ქირა და საწარმოვო იარაღების შესაძნი კა-
პიტალი საქმაოთ უნდა მოიპოვებოდეს, ანუ, სხვაფერ რომ
ვთქვათ, საჭიროა საქმაო მუდმივი და ცვალებადი კაპიტალი.
ერთი სიტყვით, კერძო კაცის, კაპიტალისტის ხელში დიდი
სიმდიდრის მოგროვება, აუარებელი საწარმოვო იარაღების
თვის მოყრა აუცილებელი პირობაა კოოპერაციის განსახორ-
ციელებლათ და რამდენათ უფრო მეტია ეს სიმდიდრე, რამ-
დენათ უფრო ბევრია საწარმოვო იარაღები, იმდენათ უფრო
კრელია კოოპერაცია, იმდენათ უფრო ფართოა წარმოებაც.
მეორეს მხრით აუცილებელათ საჭიროა აუარებელი მუშა ხა-
ლხი ამ სიმდიდრეს მოქლებული იყოს, მას სრულიად არ უნ-
და გააჩნდეს საწარმოვო იარაღები, რათა იმულებული გახდეს
კაპიტალისტს მიექირავოს ლუქმა-პურის მოსაპოვებლად. მხო-
ლოდ ასეთ პირობებშია შესაძლებელი კაპიტალისტური წარ-
მოების არსებობა. ჩვენ ზევით გამოვარკვიეთ ის, თუ
რა სარგებლობა მოაქვს კოოპერაციას, როგორ ანო-
ყიერებს წარმოებას, რანაირათ მატებს ზედმეტ ღირებულებას,
ჩვენ გავიგეთ, რომ 1) კოოპერაციის საშუალებით განცალ-
კევებული სამუშაო ძალები ერთდება, 2) ამნაირათ შეერთე-
ბული ძალა შრომის ააღვილებს და 3) ბადებს მწარმოებელ
თა შორის მეტოქეობას და მით მუშაობას აჩქარებს. კველ-
ეს სარგებლობა მოაქვს მუშათა შეერთებულ ძალას, მხოლოდ
რაღაც კაპიტალისტი ყიდულობს ბაზარში კერძო მუშის ძა-
ლას, ქირაობს მუშებს ცალ-ცალკე, ამიტომ ის ამ შეერთე-
ბულ ძალის უპირატესობაში არაფერს არ იხდის ე. ი. ის
ისევ უფასოთ ისაკუთრებს იმ ზედმეტ ღირებულებას, რომელიც
ამ შეერთებულის ძალის წყალობით ემატება. ამნაირათ ის
ერთ და იმავე დროს აწარმოებინებს მეტ საქონელს, მხო-
ლოდ იხდის იმდენს, რამდენსაც წინეთ. ამ საშუალებით, რა
საკვირველია, ის სწვდება უმთავრეს თვის მიზანს: ამოკლებ
აუცილებელ სამუშაო ძროს, ე. ი. ამცირებს სამუშაო ქირა
და მით ზედმეტ ღირებულებას ზრდის. აი ერთი გზა, რომლი
თაც ის წარმოებას აუმჯობესებს, მხოლოდ ეს გზა საციალუ-
რო ძროი აზაა. რათაც კოოპერაცია მხოლოდ მაშინ ირი

სასარგებლო, როცა კაპიტალისტს წარმოების გასაუზიარებელ-
ბლათ სხვა საშუალება არ მოეპოვება, როცა კაპიტალისტუ-
რი წარმოება განვითარების პირველ ხანაში დაფუძნდება და
განვითარება საკიროებდა ამ ახალ იარაღებს, კაპიტალისტუ-
რი წარმოების წინსვლა იწვევდა ტეხნიკის გაუმჯობესებას,
მხოლოდ ეს უკანასკნელი კიდევ უფრო ზრდიდა და ანვითა-
რებდა წარმოებას. კომპერაცია, როცა მრავალი მუშა ხელი
ერთ და იმავე წარმოებისთვის ერთდება ერთი კაპიტალისტის
ხელმძღვანელობით, სათავეა კაპიტალისტური წარმოების; ეს
ფორმა სკოცხლობს შემდეგაც, მაშინ, როცა წარმოების
უფრო განვითარებული ფორმა იყიდებს ფეხს და ვითარდება.
ჩვენ გვიცანით ეს სათავე, ეხლა გადავიდეთ შემდეგ ფორმა-
ზე და მისი ასება ვითარებაც გამოვიწვიოთ.

୧୦୫

კლასთა ინტერესების წინააღმდევობა 1789 წელს

(ისტორიული წერილი)

ଠାର୍ଯ୍ୟ ଦାନୀ ଲେ. ପରେ କଥା

I

ამ ორი წერის არისტოკრატიის გარდა აზნაურობაში ერთი მცირედი რიცხვი ისეთ პირებისა, რომელნიც განკიცის დღეს მტრის მხარეს გადავიდენ და ამით ძირიანათ შეარცეს ფეოდალური წყობილების საფუძველი. ასეთი პირები ავიდენ უმთავრესათ მდაბალ, საბოლოოთ გაღატა კებულ ურებიდან, რომელთაც სასულიერო წოდებაში სამსახური მოსწონდათ, სამხედრო სამსახურშიაც ფეხი ვერ მოიკიდეს, კა მეფის კარზე შემოსავლიანი ადგილების შოვნა მოახერდა ხშირათ პირიქით რამდენ მიზეზს გამო მეფის წყორქნდათ მიღებული. ამათში ისეთებიც ერიგნ, რომელთაც ნაირათ ეზიზლებოდათ როგორც კარის აზნაურთა სულობა, ისე სოფლის აზნაურთა უციცობა და მოუხეშა. მათ აუცილებლათ მიაჩნდათ არსებული წყობილების ემა და გულით თანაუგრძნობდენ ხალხის გაჭირვებას. იმ აალხი ამოუდგა გვერდით მესამე წოდებას, შეუერთდა მის ელიგენციას, მის პამფლეტისტებს და უურნალისტებს, დღების ძალა და მნიშვნელობაც მესამე წოდების უკველრჯვებასთან ერთათ სწრაფათ იზრდებოდა. ამ ნაირათ ატოკრატიისაგან მესამე წოდების მხარეზე გადავიდა საუკუთ ნაწილი: შეგნებული, ენერგიის პატრონი, მედგარი და რიო ძლიერი. ჯერ თითო თროლა გადადიოდა, შემდეგ კი, კა მესამე წოდების გამარჯვების ეჭვი აღარ იყო, ჯგუფოდაიწყეს გადასვლა მესამე წოდების მხარეზე და ამით მესაგრძნობლათ დაასუსტეს თავის საკუთარი კლასი სწორი დროს, როცა მას უკანასკნელი ძალ-ლონე უნდა კრიბა, რომ დროებით მაინც გაეგრძელებია თავის არსება. ამავე დროს ძველ რეების იმ ორმა ბურჯამაც უდაჭა, რომლების იმედი ყველაზე მეტათ ქონდა: ეს იყო საიდრო წოდება და ჯარი.

უმაღლესი ადგილები როგორც ეკელესიაში, ისე ჯარში
აზნაურობის ხელში იყო, მესამე წოდებას მარტო უნტერ-
ოფიციენტის და სოფლის მღვდლების ადგილები ეჭირა. რო-
გორც ერთის ისე მეორეს დანიშნულება იყო გაეხდა უსულო
მანქანათ ისინი, ვის დარაჯათაც იყვნონ მიჩენილი, რომ სი-
ტყვის შეუბრუნებლათ დამორჩილებოდენ ყოველ ბრძანებას,
რომელიც ზევიდან გამოდიოდა, მარა თითონ ისინი, ვისაც
ხელმძღვანელობა უნდა გაეწიათ ხალხისთვის და მონები უნდა
გამოეზარდა გაბაზონებულ ქალისათვის, არა ნაკლებ იჩინებოდა.

დღენ ამ უკანასკნელებისაგან. ეკელესია მაშინ საოცარით მდიდარი
იყო მას ეკუთვნოდა შეხუთედი საფრანგეთის მიწების ტე იყო
საუკეთესო ნაწილი, რომლის ლირებულება ბევრით აქარბებდა
დანარჩენ მიწების ლირებულებას. საეკელესიო მამულების ლი-
რებულება ოთხასი ათას მილიონ ლიონარმდი აღიღუდა ტ წლიურათ
ას მილიონ შემოსავალს იძლეოდა. *) ამას გარდა ათის თავიდან
შემოღილდა სასულიერო წოდებას 123 მილიონი წლიურათ.
ამ აურაცხელი შემოსავლიდან, რომლის ანგარიშში არ შედის
სხვადასხვა საეკელესიო კორპორაციების შემოსავალი მოძრავ
ქონებიდან, უდიდესი ულუფა ეკელესის და მონასტრების
უმაღლეს თანამდებობის პირთ მიჭირდათ. **)

სოფლის მღვდლები გამოუთქმეს სიღარიბეში ცხოვრობდნენ, ძველ ქახებში შიმშილით სული ძვრებოდათ. მიუხედავათ ამისა ყველა საკეთესით მოვალეობის შესრულება მათ კისერზე იყო დაწოლილი. მათ, რასაკეირველია, ფიქრათაც არ მოდიოდათ თვაში, რომ ისინი უპირატეს წოდებას ეკუთვნიან.

ეს ხალხი, რომელსაც დიდი ხანია დაეკარგა თავის გა-
ჰირვებულ მდგომარეობილან გამოსელის იმედი, გალატაკებუ-
ლი, ჯაფიო წელში გაწყვეტილი, ცხოვრობდა მასავით გალა-
ტაკებულ და დაბეხავებულ მრევლში და მჭიდრო ნათესავური
კავშირით უერთდებოდა მესამე წოდებას. და ის ისეთი პირე-
ბი, რომელნიც თავის შრომის ჯილდოთ მხოლოდ შეურაცხ-
ყოფას და დამცირებას იღებდენ, უნდა გამოსულიყვნენ და მრე-
ვლისთვის უსაზღვრო მორჩილება ექადაგებიათ. ისინი უნდა
დახმარებოდენ ხალხის გაყვლეფაში, იმ ხალხის, რომელსაც
უკვე ცვლილები წაგლიჯეს, რის წაგლეჯაც შეიძლებოდა,
დახმარებოდენ თავის ძმების, მმების გაყვლეფაში ვიღაც
სცინდის დაკარგულ მფლანგველებს, რომელნიც წარამარა
აყრიდენ თავზე თავის გარეუნილ საყვარლებს ათასი და ათი
ათასი შრომელის მწარე ოფლით შენაძენს.

მეორე მხრით განა შეიძლებოდა რამე იმედის და-
ყარება უნტერ აფიცრებზე, რომელთაც არც რიგიანი ჯილ-
დო ეძლებოდათ შრომისთვის, და არც სამსახურში აღმატების
იმედი ქონდათ, და რომელთაც მიუხედავათ ამისა ყველა სა-
მნელო და პასუხსავები საქმეები უნდა იესრულებინათ?!.. განა
ისინი ცუცხლში ჩავარდნასაც არ დაიშურებდენ იმ ჭკუათხელ
აფიცრების გულისთვის, რომელთაც არც გაეკებოდათ რამე
სამსახურის და არც დარდი ქონდა მისი?!.

რამდენათ უფრო მატულობდა აზნაურობის გაუმაძლობა
და რაც უფრო მეტი აღგილები ჯარში და ეკულესიში მათ
განსაკუთრებულ განკარგულებაში გადადიოდა, მით უფრო
შორიდებოდა მათ ამგვარი „პოლიტიკის“ წყალობით უნტერ იუ-
ცრები და სოფლის მღვდლები და მესამე წოდების მხარეს გა-
დადიოდა. ამ მოვლენას და მის აუკარებლობას, რასაკვირვე-
ლია, ვერ ამჩნევდენ სამეფოს სათავეში მდგომნი, რადგან ერ-
თათერთი მოვალეობა ჯარის და ეკულესის მდაბალ მოსამ-
სახურეთა, ეს უსაზღვრო მორჩილება იყო. მით უფრო მოუ-
ლოდნელი და თავზარ დამცემი რისხვა იყო მათვის, რო-
(ა) სწორეთ მათი ბერის გარამშევარ წუთიბში მათ წი-

^{*)} 1791 წ. დეპუტატი ამელო (Amelof) გაყიდულ და გასაყიდ სეკციესით მიწებს და ტყეებს 3,700 მილიონაშ აფასებდა.

**) ერმონსტანტების ორდენის 299 წევრები იღებდნ შლიურათ გა-
ლიონშე მეტს; კლიუნიის და ბენედიქტეს ორდენები რაცხვით 298 კაცი
იღებდნ 1,800,000 ლივრს. წმ. მარის ბენედიქტიანცები—1672 კაცი
იღებდნ 8 მილიონს და ერთი ამდენიც შემოდიოდათ აბატებს და პრი-
ორჯებს. ამას მიუმატეთ ზემოთ აღნიშნული შამასავალი ეპისკოპოსების და
არჩევისკონსების და მაშინ აღვილი წარმოადგენ იქნება, ჩატოვ იკავ
და აჩვაურობა მეფის ტახტაზე ერთა ხარწმუნოებამ და ეკკლესიას ც
პირელის შემწევიბით ის ხაზინის აელაზიდებას ეპიტრანებოდა. მეორეს
ჭავა: ასეთი მსჯანი ლოოთა ჩოიგია!

ამნაირათ ჩვენ ვხედათ, რომ სწორეთ რევოლუციის ხა-
ნებში „რეაქციუნური მასა“ დაქსაქსული და მრავალ სხვა
და სხვა ჯვეშებათ დაყრიცვილა იყო. ერთ მათგანი საიმედა
არ იყო, მეორე პირზაპირ უწყისდა მტერს ხელს, მესამე—
ღრმა კონსერვატორი იყო, მარა მაინც ვერ ურიგდებოდა
შეუზღუდველ მონარხის და დაუინებით ოხოულებდა რეფორ-
მებს სახელმწიფო ფინანსების მარწერავებაში, ზოგის საკმარის „ვანა-
თლება“ ქონდა, მარა იმდენათ შეზრდალიყო არსებულ წყო-
ბილების ცატცა ვლეჯას, რომ უკველგვარი ფინანსიური რე-
ფორმა სიკვდილის მომასწავებელათ მიაჩნდა. ზოგი მტკი-
ცეთ იცავდა თავის უპირატეს უფლებებს, ენერგიაც დიდი
ქონდა, მარა უციცაბის, გაუნათლებლობის და მოუხეშავ-
ობის გამო არ შეეძლო სახელმწიფოს მართვა გამგეობას თა-
ვის თავზე მიღება, ზოგიც კი უცრო შეგნებული, სახელმწი-
ფოს მართვა გამგეობის მცოდნე იყო, მარა მშიშარა და სეს-
ტი ხასიათის, ზოგი მედიდურობდა, ზოგიც სუსტი, მხდალი
იყო და დათმობის გზას დავა... ცველა ეს ერთი მეორეს მო-
წინააღმდეგ ელემენტები გამალებული ებრძოდენ ერთმანეთს
და უკველივე ბრალს ახვევდენ თავზე, რომ მათი საქმე ისე
გაფუჭდა. მეფეც ამ მოწინააღმდეგ ჯვეშების ქვეშ იმყოფე-
ბოდა. დღეს ერთი იყო სასახლესთან დაახლოებული, ხვალ მე-
ორე მოიპოვებოდა მაზე ავალისა, ამიტომ ოთხი ისორი დამომა-

რეობით აბრაზებდა ხალხს, ხვალ კი ისეთ მხდალობას გამოიჩინდა, რომ ყველას ზიზღს მოგვრიდა. აი ისეთ მდგომარეობაში იყვნენ გაბატონებული კლასები რევულიუციის დასაწყისში. მარა არც მესამე წოდება იყო ნაკლები დანაწილებული.

(გაგრძელება უკეთა)

კურმო საკუთრება და მისი ისფორია

III

მ ა ნ თ ბ ა .

ადიმიანი, როგორც საკუთრების საგანი, აი შინაარსი მონაბის ეპოქისა. ადამიანი, რომელსაც ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორც საწარმოო იარაღს, ზედმეტ ლირებულების შექმნელს, გამდიდრების წყაროს და მეტი არაფერი, აი რას წარმოადგენს მონა თავის ბატონისათვის. ასეთი საკუთრება, როგორც წინა წერილში ვთქვით, პატრიარქალურმა წყობილებამ წარმოშობა. მაგრამ მაღა შედარებით პატარა თემი, რომელსაც პატრიარქი ბატონობდა, ვეებერთელა სახელმწიფოთ გაიზარდა. და ამ სახელმწიფოშიც ყველაფერი ისე მოეწყო, როგორც პატრიარქის პატარა თემში. ყველგან საკუთრების იდეა ტრიალებდა, და ყველაფერს თავის დაღს ასეამდ. აქ ყველა უფროსი ნამდგრალი მესაკუთრეა. მეფე დესპოტი—მთელი სახელმწიფოსი, სატრაპი, ჩინონგი—თავის ხელჭვეოთების. ეს უკანასკნელი ყოველ უფლებას მოკლებული მონებია, რომელთაც ისე ექცევიან, როგორც საკუთარ ნივთს. თუ ხმა ამოიღე უფროსის წინააღმდეგ—ჩამოხრიბა და დახვრეტა მოგელის, უნდა გაჩუმდე და ქედმოხრილმა მორჩილებაში ატარო შენი დღენი. ასეთია აღმოსავლეთის დესპოტიები. ასეთი სახე სახელმწიფოების არ შეცვლილა მაშინაც კი, როცა წარმოების უმთავრეს საშალებათ მიწათმოქმედება გახდა; თუმცა ეს უკანასკნელი არსებითათ ეწინააღმდეგებოდა მონურ წყობილებას. მიწა, რაკი ის წარმოების იარაღით გახდა, მაშინვე პატრიარქის და გაბატონებულ კლასის საკუთრებათ გაღიქცა, მათ ეკუთვნოდათ, როგორც თავისი ისე დამონებული ქვეყნების მიწა ადგილი. მონები კი ამას მოკლებული იყვნენ. მათ მხოლოდ უნდა ემუშავნათ. მარა წარმოების ასეთ წესსაც დაუდგა დასასრული.

მონური წარმოება, როგორც ყოველი ფორმა წარმოებისა, ერთ უშველებელ წინააღმდეგობაზე იყო აგებული, რომელიც თავისი მხრივ პირდაპირი გამომხატველი იყო საკუთრების ფორმის სრული. წინააღმდეგობისა. საკუთრება არსებით წინააღმდეგობას შეიცავს; ის, რაც ეკუთვნის ერთს, აღარ ეკუთვნის მეორეს უკვე იმიტომ, რომ ის პირველისაა. ერთის საკუთრება ნიშნავს მეორისთვის საკუთრების უარყოფას. თუ მაგ. წარმოების საშალება მიწა, მაშინა, მასალა და სხვ. შენი საკუთრებაა, ეს ნიშნას, რომ შენ გაქვს სრული უფლება ისე მოიხმარო ის, როგორც გსურს. მაგრამ ამასთანავე ეს ნიშნავს, რომ ეს იარაღით სხვისთვის აღარ არსებობს, სხვას მისი ხელის ხლება არ შეუძლია. შენ ნება გაქვს ის გადაგდო, დაწვა, მოსპო, სხვას კი არ აქვს ნება ამში შეგეცილოს. რაც შენთვის საკუთრებაა, ის სხვისთვის აკრძალული ხილია. ამ ნაირათ საკუთრება თავის თვეის უარყოფელია, თუ ის ერთისთვის არსებობს, მაშასადამე დანარჩენებისთვის აღარ არსებობს. ერთის საკუთრებაზე აშენებულია დანარჩენების უსაკუთროთ დარჩენა. აქედან ადვილი წარმოსაღენია, რომ რაკი არსებობს საკუთრება, უნდა იყოს საკუთრების უქმნლობაც, თუ არიან მესაკუთრენა, უნდა რყონ საკუთრებას მოკლებულნიც. ამიტომ ის საზოგადოებაც, სადაც საკუთრება გაბატონებულია, უსათურო მოპირ-

დაპირე ნაწილებათ, ანუ კლასებათ, უნდა იყოს დაყოფილი, მესაკუთრე კლასით და საკუთრების მოკლებულ კულტურული ფორმა საკუთრების ამ ძირითად წინააღმდეგობის შემო ტრიალებს, მათ კონკრეტულ გამოხატულებას ძეგლების.

ასეთია პატრიარქალური საკუთრებაც, რომელმაც თვით ადამიანიც საკუთრების საგნათ აღიარა. ადამიანის საკუთრებათ ჩარიცხვა ნიშნავს იმას, რომ ის უბრალო საქმნლით გადიქცა, ისეთ საქმნლით, როგორიც არის ყოველი სხვა სავაჭრო საგანი. მისი მაშასადამე ყიდვაც შეიძლება, გაყიდვაც, შეძენაც და დაკარგვაც. ნამდვილია ადამიანი კი ცოცხალი არსებაა, ის არა მარტო იარაღით წარმოების, არამედ მას შეუძლია მწარმოებელიც გახდეს. ბატონი კი მონა მხოლოდ ისეთ მნიშვნელობას აძლევს, როგორიც ყოველ სხვა იარაღის აქვს. პირველ ხანებში, როცა ბატონი (პატრიარქი) შრომის მომწესრიგებელი იყო, ეს ასეც იყო, აქ მონა მარტო. აღმასრულებელი იარაღი იყო, და არა მწარმოებელი. მარა მაღა მისი როლი შეიცვალა. მონების სიმრავლემ, შესაძლებელი გახადა ერთი მხრით მათში შრომის განაწილება, მეორეს მხრით თვითონ ბატონებს მოწყინდათ წარმოების თვალყურის დევნება ჰქეს მოვალეობაც მაღა ერთიანათ მონების ხელში გადავიდა. თუ წინეთ ბატონი იყო შრომის გამწესრიგებელი, და ყველას საკუთარ სამუშაოს აძლევდა, ახლა ამ როლს მისი მართველები (მონებიც) ასრულებდენ, ასე რომ ბატონი, როგორც ორგანიზატორი, სრულიადაც აღარ იყო საჭირო. მონა თვითონ გახდა არა მარტო წარმოების იარაღი, არამედ მწარმოებელიც, ორგანიზატორიც, თვითონ მესაკუთრე კი წარმებისთვის ზედმეტი ბარგი გახდა. ის საზოგადოების ხორცებით შეიქნა, მისი არსებობა,—წარმოების ხელის შემშლელი, არსებული ფორმა საკუთრების უვარების, და ის უნდა უსათურო მოსპობილიყო და აღილი დაეთმო სხვა უფრო განვითარებულ და ცხოვრების ახალ მოთხოვნილებების შესაფერ ფორმისთვის.

მონაბის მოსპობას მეორე მიზეზიც ქონდა. მონების შესაძენათ უმთავრესი საშეოლება მიმ იყო. მისი არსებობა მუდმივ მოიანობაზე იყო დამყარებული. ამიტომ გაბატონებული კლასები მუდამ იმში უნდა ყოფილიყვენ, ამრ მათვის სიმდიდრის წყარო იყო, ის აძლევდა მათ სიმდიდრის საფუძველს, საწარმოვო ძალის, მონას. ყველა დაპყრიბილი ხალხები მონებით ხდებოდენ და უნდა თავის დამმორჩილებელთა სასარგებლოთ ემუშავნათ. ამი იმდენ ცოცხალ იარაღის იძლეოდა, რომ მონის ფასი მეტაც მცირე იყო. მისი სიცოცხლე არაფრათ ფასობრივი, და თუ ის დიდხანს ვერ გაძლებდა და მაღა მოკლებოდა ზედმეტი ჯაფის გამო, ეს დიდათ საგრძნობელ ზარალის არ შეაღენდა ბატონისთვის. ამან კი მეტაც გააითა წარმოება. ვეებერთელა მამულების, პლანტაციების, ლატიფუნდიების პატრონები, როგორთაც აუკრებელი მონები ყველათ, ჩალის ფასათ ყიდვენ ყოველ წარმოებს, რადგან იაფათ უჯდებოდათ. მუშა ძალის სიიაფის გამო ტეხნიკური გაუმჯობესება სკირო არ იყო. მუშა ძალის უთავლებოლოთ ხარჯვა შეიძლებოდა, რადგან მონა იაფათ ფასობრივი. ამის გამო წვრილი მიწათ მფლობელები თან და თან ღარებულების და ბოლოს უმიწაწყლოთ რჩებოდენ! ისინი სტოკებდენ სოფელს და ქალაქის პროლეტარიატის რაზმს ემატებოდენ... ეს რაზმი კი თანდათან იზრდებოდა. მეორე მხრით რამ ყველი თავისუფელ მოქალაქეთა მოვალეობა იყო, ამიტომ მაში ყველის უნდა მონაწილეობა მიეღო. ეს კი მეტაც მაზარალებელი იყო წვრილ მესაკუთრესთვის. მისი მეურნეობა ეცემოდა და მოელი მისი ქონება მდიდარ მემულელს ხელში გადადიოდა. ამ ნაირათ საკუთრების წყალობისთვის მესაკუთრეთან მცირებოდა რიცხვით, და საზოგადოება

ბის უმრავლესობა სიღატკეში ვარდებოდა. გაღატაკებული ნაწილი ქალაქებში უფასოთ პურისა და გასართობებს თხოულობდა, (ასე იყო მაც., რომში), შრომა მათ ოდგორც „მოქალაქებს“, დამამცირებელ რამეთ მიაჩნდათ; ფიზიკური მუშაობა მათი აზრით, მომუშავეს მონობის ჯალს ასეამდა, საზიზდარ და საკუც ადამიანათ ხდიდა. შრომა მხოლოდ მონის ხვედრი იყო და მოქალაქეს მაზე თავის ძალის დახარჯვა არ ეყადრებოდა. ასეთი შეხედულება მაშინ საერთო იყო, არც ერთი ფილოსოფისი, არც ერთი თეორია ამ ხანებში შექმნილი ამ აზრს არ გასცილებია. მონობას უკელანი აუცილებელ, სრულიად მონებრივ მოვლენათ თვლიდა და ფიზიკურ შრომას ადამიანის ღირსების დამამცირებლათ. „მოქალაქე“ უნდა გონებრივ შრომაში ყოფილიყო გაროული. მონობა, ამბობს ფილოსოფოსი პლატონი, რომელიც ერთი უშესანიშნავესი ფილოსოფოსისა მთელ ქვეყანაზე, სრულიად ბუნებრივი მოვლენაა. ის ადამიანის აუცილებელი მოთხოვნილებაა; უმაღლესი, ბუნებრივი შრომა, ფილოსოფიური აზროვნება შეუძლებელია თუ მატერიალურათ უზრუნველყოფილი არ არისადამიანი. ხოლო ამ უზრუნველყოფლობისთვის საჭირო, ვინმე ასრულებდეს ფიზიკურ შრომას; ასეთებია მონები. ისინი შეადგენერ იმ საფუძველს; რომელზედაც შენდება თვივისუფალ ადამიანთა ფილოსოფიური, ესტეტიური და სხვ. განვითარება. მონობის მოსპობასთან ყველაფერი ეს მოისცობათ; ამიტომ მონობის ვარიგდება შეუძლებელია. უკიმისოთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ცხოვოება, თუ ყოველგვარ შრომას, რომელსაც ისინი ასრულებენ დღეს, მაშინები შეასრულებენ და ამნირათ ფიზიკური შრომა იღრავისთვის საჭირო აღარ იქნებოთ. — სხვა გზას პლატონი ვერ ხედავდა. საზოგადოების სსნა სსვა მხრით არ ჩანდა. მასში ჯერ კიდევ არ განვითარებულიყვნ ახალი ძალები, რომელთაც შემდეგ დაიჭირეს მონური წარმოების ადგილი, და შექმნეს ახალი ურთიერთობა ადამიანებს შორის. ასე თუ ისე გაბატონებულობ ფიზიკური შრომა სამარტინოთ მიაჩნდათ. და ასც უფრო შეტი ნაწილი დატაკდებოდა, მით უფრო მეტი მუქთახორა მჟამელი აწვებოდა საზოგადოებას. ამ მუქთახორობას მოყვა ზენ დაცემულობა, გარევნილება, რამაც ერთიანათ გაათასირა ძველი რომის იმპერია. პირვანდელ მტკიცე ზენ ჩვეულების დაკარგვასთან ერთათ ხალხმა დაკარგვა სამხედრო ძალას არა არ ვეღარ შეეძლო გარეშე მორგების დამორჩილება და მათი მონებათ გადაჭივება, პირიქით თვითონ ძლიერ იგერებდა მათ და ძლიერ იცავდა თვის დამოუკიდებლობას. ამ ნაირათ მონების მომცემი წყარო მოისცო, ამასთანავე, რასაკვირველია, ისპონდილი, მცირდებოდა წარმოების უმთავრესი ძალა, მონები. წარმოება თანდათან სუსტდებოდა, ეცემოდა და მასთან ერთათ ეცემოდა რომის იმპერიის ძლიერებაც. მონობა, რომელშეც შექმნა რომის ძლიერი სამეცნიერო ახლა მის დამასუსტებელ და დამუძლურებელ მიხედვათ გადაიქცა. რადგან მონა წინეთ ადვილი საშოვნელი იყო, და იმას ისე უყურებდენ, როგორც იარაღს, მის კვლევის და განუზამელ ექსპლოაციას საზღვარი არ ქონდა. წარმოუზენების ისას ტრიქით სტანჯავდენ მათ მხოლოდ იმიტომ, რომ ზარონებს სიამოვნება ენახათ. რომის ბალებში მათ სანთლების შეგირ ცეცხლს უკიდებდენ და წავდენ. ცირკებში მხეცების შეცემა და შეატაცებულ და შეაქმევდენ, ან გლადიატორებათ გამოიყვანდენ და ერთმანეთის ახორციელებულ მონები ხშირათ ვერ იტაცენდენ ასეთ მდგომარეობას, მოთმინების ძაფი წყდებოდა და საერთო ჯანყება იფეოქტებდა. მარატაცერთ ასეთ ჯანყებას მიჰნათ არ ქონია არსებული წესის ძირიანათ შეცვლა, ექსპლუატაციის, ადამინისაგან აღამიანის დაჩაგვერის მოსპობა. არა იმ მხოლოდ ცეცხლობდა ტანჯულოთა ბედი შეეძლებულებინა, ამ

და ბატონების აღვილი მონებისთვის ჩაეგდო ხელში და პატარ-
ნები მოწებათ გაეხადა. ერთი სიტყვით, ეს იყო აჯანყება ასა-
საზედულოთ შრომის წინააღმდეგ, არამედ თავის კუთხით არ არ-
ნააღმდეგ. რომ მონებს გაემარჯვოთ, ისინიც ჟანერის ფრანგ-
წყებდენ ტანჯას თავის ბატონებს, რომლებსაც უეპველით
მონებათ გადაქცევდენ. ბატონები ასეთ აჯანყებას გამოუქმე-
ლი, უსაშინელესი სისასტიკო ამშვიდებდენ. ისინი შეუბრალე-
ბლათ, განუკითხავთ რეგუტდენ მეამბოსეთ და ცდილობდენ
ცველა მონაწილენი ამოწყვიტათ. ამ ულფრას აღარც მშვი-
დობიანობის დროს ვჭინდა დასასრული. ბატონები ხშირა-
ნადირობდენ მათზე თავის გასართობათ და ხელის გასაწარავათ
ისე, როგორც ჩვენებური თავადი ნადირობს თავის მასულში
კურლოლებზე. მონისთვის ოჯახი, რასაკვირველია, არ არსე-
ბობდა. მისი დაქორწინებაც და განშორებაც პატრონის სურ-
ვილზე იყო დამოკიდებული. ის ბრძანებდა და მონა უნდა
ყველაფერს გამოსალმებოდა, ცოლსაც, მვილსაც და ოჯახსაც.
ამიტომაც მონების რიცხვს, ცხადია, უნდა ეკლო, რავი მისი
უმთავრესი წყარო, მეზობელ ხალხების დამარცხება მოისპო.
ამ ნაირათ, მონობის განვითარებას თანდაყვა მისი დაცემაც.
მთელი ხაზოგაზოება, რომელიც მონურის საფუძველზე იყო
აშენებული, გაიხრწნა, გათანხირდა და სრულ განადგურების
გზას დაადგა. ძველი რომის იმპერია უკეცელათ ამ შინაურმა
დაუძლურებამ დამხმა, და არა ბარბაროსთა შემოსევიც. ამ
ახალმა ელემენტმა პირიქით შეინახა რამდენიმეთ მაინც მის
მიერ შექმნილი მისი კულტურა. მან ახალი სული ჩამორი რო-
მაელთა განხრის ცხოვრების და შინაური წყობილების ნა-
ცვლათ შემოილო ახალი ფორმა გაყვლეთისა, ფეოდალური
წყობილება, მარა ამაზე შეძლევგ.

ახლა კი უნდა აღვინიშნოთ მეორე მხარე გან-
ხილული ეპოქისა, მისი იდეოლოგია. რადგან მთელი შრო-
მა მონებს აწვათ კისერზე, გამატონებულოთ ბევრი თა-
ვისუფალი დრო ქონდათ დარჩენილი. მათ შეეძლოთ ეზრუ-
ნათ თავის განვითარებაზე, ხელოვნების, აზროვნობის, ფილო-
სოფიის შექმნაზე და მართლაც მონობის პირველ ხანებს თან
სდევს გონიერი ცხოვრების სრული აყვავება. საბერძნეთმა
და რომმა თავის არსებობის პირველ დროებში შექმნეს შე-
სანიშნავი კლასიკური მწერლობა, ფილოსოფია, ხელოვნება,
ქანდაკება, ჩუქურთმა და სხვ. მარა ეს აყვავება მოლომდის
არ გაყოლია ამ ხანას. მონობის უკანასკნელ დროებში, როცა
მთელი მონური წყობილება სულს ღავავდა, ლიტერატურულ
დაცუა. სამაგიეროთ თავი იჩინა კურუმორწმუნოებამ, განვი-
თარდა მისტიკური აზროვნობა. საზოგადოების ყველა კლასი
გახრწნილების და გადაგვარების გზაზე იყო დამდგარი. გამა-
ტონებული ნებივორბაში კლავდენ თავის ღროს, გალტეკ-
ბულნი ქალაქის ქუჩებზე ხეტიალში, მონები აუტანელი შრო-
მის და სასტიკი ტანჯას გაძინ იხილებოდნ. კველებან და
კველათერი მხოლოდ სასწარკვეთოლებას გვრიდა აღამიანს.
არსად ჩანდა ისეთი ძალა, რომელსაც შეძლებოდა საზოგა-
დოების გადამისახმა და გადამისაგან. ცხოვრება ერთიანაა, კუ-
ლტულისკენ მიექანებოთა, სადაც კველათერი სამუდამოთ უნდა
ჩანთქმულიყო. მარა აღამიანი ვერ შერიგებოდა ისეთ აზრს,
მას ვერ დატჯეორებია, ვერ დარწმუნებულყო, რომ მთელი სა-
ზოგადოება ერთიანათ დაიღუპებოდა და სსნას ექცედა. სად
უნდა მოქნახა ეს ხსნა? რა კი ქვეყნათ სანუგე შოს კერძოს ზე-
დავდა, მისი აზრი და გონება ხეცას მისჩერებოდა და იქიდან
ელოდა შველის. ქვეყნიური ძალა ვერ უშველიდა სრული
დამხობისკენ დაქანებულ საზოგადოებას, მხოლოდ უზენაას.
ლეთაებრივ ძალებს შეეძლოთ მის შეჩერება, ქვეყნის დასწანა.
სასწაული, სასწაული იყო საქიორ კავკაზიონის გამოსახსენ-
ლათ ის გარეუნილების და გახრწნილების წუმშედან, რომელ
შეიცავს ის ყელამი ცურავდა, და კველა ჩასზაფლის მოლო-
დინში იყო. აზიტომ ეს ხანა სასწაულების ხანაა. სასწაულით,
არა ჩემულებრივი ამზები კველას უფრო სირმშენოთ მოაწმო,

ვინემ ჩვეულებრივი. სასწაულებს წარმართები სრულია-დაც არ თვლიდენ შეუძლებლათ, არც ქრისტიანებს მია-ჩნდათ შეუძლებლათ წარმართისგან სასწაულების მოხდენა. მხოლოდ თვითეული მათგანი მოპირდაპირეს სასწაულებს უმნი-შენელოთ თვლიდა და მავნე სულებს, ეშმაკება აწერდა, თა-ვისას კი ლვთის საქმეთ აღიარებდა. ეს გმოქა სარწმუ-ნოებების ეპოქაა. ყველა სარწმუნოებაში ეძიებდა ხსნას და გულმოდგინებ მისღვდა ყველა მის მოთხოვნილების ასაულებას. რომის მეფედან დაწყებული, უკანასკნელ ვალატკებულ პლე-ბევერდე ყველა ლვთის ძებნაში იყო. რომში მიტომ ყველა ქვეყნის ღმერთებმა მოყიდვეს თვით, ყველა კერტვებს მიეცა ადგილი და სწავლულები ყველა ღმერთების სარწმუნოებიდან ცდილობდენ ერთი სარწმუნოების შექმნა. ამ ღროში გაჩნდა და გაძლიერდა ქრისტის სარწმუნოებაც. პირველ ყველისა ის ქალაქის მდაბალ მცხოვრებლებში ვრცელდებოდა, და პირველი ქრისტიანებიც ქალაქის ღარიბები იყვნენ. სოფლელებისთვის კი სა ძნელი. შესათვისებელი იყო, ასე რომ სოფლელს და ურ-წმუნოს ერთი და იგივე სახელი ერქვა (pagans). ამ გარე-მოებას, რასაკვირველია თავის საფუძველი ჰქონდა, რომშივე იღვამდა ფეხს ყოველგვარი ფარული თუ ცხადი საზოგადოე-ბები, რომელიც საკუთრების არსებულ ფორმას უარყოფდენ და კომმუნიზმის პრინციპით ცდილობდენ ცხოვრების მოწყო-ბას. საკუთრებას, როგორც ზევით ვთქვოთ, ორ-გვარი მხარე აქვს. ის ნიშნავს ერთისოვის ქონებას, მეორესოვის უქონლო-ბას. პირველი, რასაკვირველია, იცავენ მის ასებობას, რადგან ამაზეა დამყარებული მათი ცხოვრება, მეორენი კი უარყოფენ მას, როგორც თავის გაყვლების და დაჩაგვრის უმთავრეს მიზეზს. ეს მეორენი უმთავრესათ იმ წრიდან გამო-დიან, რომელიც ცხოვრების ტრიალმა ნაპირზე გარიყა და ხელ-ცარიელი დასტრუა. ასეთები იყვნენ ღარიბები, რომის პლებები, სახერმნეთის დემოსი ანუ ხალხი და სხვ. მათ შო-რის პირველით მოიკიდა ფეხი თანასწორობის ქადაგებამ, რო-მელიც მათ რასაკვირველია, თავისებურათ ესმოდათ. საკუთრება აძლევს თავის პატრონს შეძლებას, ბევრი ხარჯოს, ხეს, სჭა-მოს, იქითვის, დროება ატაროს, განცხრომით იცხოვროს. თანასწორობა უნდა აძლევდეს კაცს შეძლებას თანასწორიათ ისაგებლონ ქვეყნიური სიმდიდრით, თანასწორათ მოიხმარონ, რაც გააჩნიათ, ხოლო როგორ უნდა შეიქმნეს ეს ქონება მათ ნაკლებ ან ტრექებებს. მათთვის უპირველესი მნიშვნელობა აქვს მოხმარას, წარმოების ფორმა კი, როგორც უნდა იყოს, სულ ერთია. მიტომ მე ეპოქაში ყველა კომუნისტური საზოგადოე-ბები კომუნისტური არიან მხოლოდ მოხმარაში და არა წარმოებაში. ხოლო რადგან მოელი მაშინდელი საზოგადოე-ბრივი ცხოვრება სარწმუნოებრივი ზეწრით იყო დაფარული, ამ მოძრაობამაც სარწმუნოებრივი ფორმა მიიღო, მის მანტი-ში გაეხვია. ყველა იმ საზოგადოებებს, რომელსაც ამ ნაირათ მიზნათ ქონდათ სამართლიანობის დამყარება და სილარიბის, შიშილობის მოსპობა სარწმუნოებრივი სახე ედევა. ასეთი იყო ქრისტის დაბადებამდე ესების საზოგადოება. ასეთი იყო პირველი საზოგადოებები ქრისტის შემდეგ. ასეთი იყო უკავლებელი მოძრა მოხმარაში იდეა აღიარებული, ასეთიც პრინციპი—საერთო უკოლობის და ქონების გაერთია-ნების—საყოველთაოთ მიღება შეუძლებელი იყო, საზოგადოე-ბას სრულ მოსპობას უქადაგი, ამიტომ მოწყებას ისეთი ბედია ეწია, როგორიც სხვა ამგვარ საზოგადოებებს. ისინი ან უნდა გაქრალიყვენ ან და გადაქმნილიყვენ და საზოგადოებრივ წყობილების შესაფერი გამხდარიყვენ. მოხდა შეორებორწმუნე მეფეები და მდიდარი მემამულენი მონასტრებს დიდძალი ქონებას, აუგილ მამულს წირავდენ. ბერებიც, რასაკვირველია, ამით სარგებლობდნ და მალე მათთვის სრულიად აღარ შეიქნა სა-საჭირო პირადათ შრომა, მათ თამამათ შეეძლო მთელი დრო. ლოცვისათვის მოეხმარათ და საჭმელზე ზრუნვა თავის მონე-ბისთვის დაევალებით. ამ ნაირათ მონასტრებიც საკუთრების მქონე დაწესებულებათ გლიჭმნენ კერძო საკუთრება მაშინ ვი-თარდება, იზრდებოდა, მომავალი მას ეკუთვნოდა და ამიტომ ყველია ფერი, რასაც კი ასებობა სურდა საზოგადოებაში, უნდა მისი იდეით გამსცვალულიყო, მისი პრინციპით ეხელმძღვანელი. წინააღმდეგი მისწაფება მხოლოდ ძველი კომუნიზმის ნამთე-ბის აღდგენა იყო და როგორც ასეთი, უმცველო უნდა და-მარცხებულიყო. ყველა მწვალებლების საზოგადოებები, რო-მლებმაც ვერ შეძლეს ამის სირულება, მოისპენ. ამ ნაირათ, საკუთრებამ მოიცავ ყველა სფერი საზოგადოებრივ ცხოვრების, და ყველგან თავის ბეჭედი დაასვა.

მუცულით, რომელი სიმდიდრე გამოგყვა თან? მისაკუთრება იმაზე მეტის, არც შენთვის აუცილებლათ საჭიროა, მარომ-მრეობით წარმოევაა". ითანე იქრანისი ერთ ქადაგებაში მთელ პლანს აწყობს იმისას, თუ რა ბეღნიერებულებული სტანტინპოლი, რომ: ყველა მდიდრებულ გერმანიულ ტავის ქონებას ღარიბებს. ყველას თავზე საყრელია ექნება უკლეავერი და უთანასწორობა მოისპობათ. მარა ეს ქადაგება უნაყოფო იკარგებოდა. რეალური მოთხოვნილება საზოგადოებისა სულ სხვა იყო, ცხოვრების პირობები სულ სხვა გზას ადგენ და მის სვლელობას ქადაგებები ვერ შეახერდებოდნ. ეკლესიას თავდაპირველათ სულდა კლასთა შორის განსხვავება მოესპორ. მაგრამ მან ეს ვერ შესძლო. მან ვერ მოულო ბოლო უთანასწორობას, პირიქით თვითონ უნდა თანდათან შეუფარდა მას თავის არსებობა და ბოლოს თვითონაც ისეთივე სახე მიიღო, როგორიც იყო მაშინდელი საზოგადოება. პირველი საზოგა-დოებები ქონების სრულ ერთობაზე იყვენ აშენებული, შემდეგ კი როცა საზოგადოებაში ბევრი მესაკუთრე პირები შევიდენ, საზოგადოებამ ფერი იცვალა, მან აღიარა, რომ ეკლესიაში მხოლოდ ზედ-მეტის მიტანაც საკმარისია, და თუ მდიდარი მას იმას მოხმარას, რაც თვითონ არ ესჭიროება, ამითაც მეტაც კეთილ საქმეს ჩიდენს. ამით თანასწორობას ნელ-ნელი ბო-ლო მოელო. შეორეს მხრით თვითონ ეკლესიას ქონება გაუ-ჩნდა. ამ ქონების მართვა-გამგეობა კი იმათ ხელში იყო, ვინც ეკლესიას განავებდა. ასეთები იყვნენ მაღალი და დაბალი სა-მღვდელოება, ისინი თანდათან დაეპატრონენ ეკლესიის ქო-ნებას და მალე ისეთივე მესაკუთრენი შეიქნენ, როგორც სა-ერთ ბატონები. ასეთივე ბედი ეწვია მონასტრებსაც, ანუ როგორც დასავლეთ ევროპაში ეძახდენ, სასულიერო ორდე-ნებს. პირველით მათი დაარსების მიზანი იყო დაიდი სოცია-ლური კითხვის გადაკრა, სახელდობრ სილარიბის მოსპობა. ამის უმთავრეს იარაღით ქონების ერთობა იქნა აღიარებული. ხოლო რომ ქონება არ დანაწილებულიყო და ოჯახურ ცხო-ვრებას, ცოლშეილზე ზრუნვას არ ჩამოეშორებია ამ საერთო საქმისათვის რაღენის შევრები, ისინი უარყოფდენ ცოლის შერთვას და უბიწობის აღთქმას დებდენ. ყველა ამას რასა-კვირველია სარწმუნოებრივი სახე ქონდა, მარა ნამდვილათ კი არსებულ ეკონომიკურ ურთიერთობის გამომხატველი იყო. ასეთი პრინციპი—საერთო უკოლობის და ქონების გაერთია-ნების—საყოველთაოთ მიღება შეუძლებელი იყო, საზოგადოე-ბას სრულ მოსპობას უქადაგი, ამიტომ მოწყებას ისეთი ბედია ეწია, როგორიც სხვა ამგვარ საზოგადოებებს. ისინი ან უნდა გაქრალიყვენ ან და გადაქმნილიყვენ და საზოგადოებრივ წყობილების შესაფერი გამხდარიყვენ. მოხდა შეორებორწმუნე მეფეები და მდიდარი მემამულენი მონასტრებს დიდძალი ქონებას, აუგილ მამულს წირავდენ. ბერებიც, რასაკვირველია, ამით სარგებლობდნ და მალე მათთვის სრულიად აღარ შეიქნა სა-საჭირო პირადათ შრომა, მათ თამამათ შეეძლო მთელი დრო. ლოცვისათვის მოეხმარათ და საჭმელზე ზრუნვა თავის მონე-ბისთვის დაევალებით. ამ ნაირათ მონასტრებიც საკუთრების მქონე დაწესებულებათ გლიჭმნენ კერძო საკუთრება მაშინ ვი-თარდება, იზრდებოდა, მომავალი მას ეკუთვნოდა და ამიტომ ყველია ფერი, რასაც კი ასებობა სურდა საზოგადოებაში, უნდა მისი იდეით გამსცვალულიყო, მისი პრინციპით ეხელმძღვანელი. წინააღმდეგი მისწაფება მხოლოდ ძველი კომუნიზმის ნამთე-ბის აღდგენა იყო და როგორც ასეთი, უმცველო უნდა და-მარცხებულიყო. ყველა მწვალებლების საზოგადოებები, რო-მლებმაც ვერ შეძლეს ამის სირულება, მოისპენ. ამ ნაირათ, საკუთრებამ მოიცავ ყველა სფერი საზოგადოებრივ ცხოვრების, და ყველგან თავის ბეჭედი დაასვა.

არ, რაედენიძე
„კალის“ შემდეგი ნომერი გამოვა პირველ იანვარს.
დრ. რედაქტორ
6. ა. აღმაშევა-გმესხევევი
6. გ. თ. წერეთლდას.

ПОДПИСКА
НА
„С.-Петербургскія Вѣдомости“
НА 1904 Г.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Безъ казенныхъ прибавлений. Съ казен. приб.
на годъ. на 6 м. 3 м. 1 м. на годъ. 6 м.
Съ доставкой по гор. почтѣ 16 р. 9 р. + р. 50 к. 1 р. 80 к. 18 10 р.
Съ пересылкою иногородн. 17 „ 10 „ 5 „ 50 „ 2 „ — „ 19 10 „
За границу 26 „ 14 „ 8 „ — „ 3 „ — „ 28 16 „
Подписка на газету безъ «прибавл.» принимается въ конторѣ на всѣ сроки вѣ иначе какъ съ 1-го числа каждого мѣсяца и не далѣе, какъ до конца года.

Подписка на газету съ «Прибавл. къ С.-Петербург. Вѣдом.» (казенные объявленія) принимается только на годовой и полугодовой срокъ. Въ различную продажу «Прибавл.» не поступаютъ.

Допускается разсрочка платежа подписныхъ денегъ чрезъ тг. казначеевъ (по особому съ ними соглашенію; для честныхъ же лицъ, обращающихся прямо въ контору редакціи: 7 руб. при подпискѣ 5 руб. въ канцѣ марта и 5 р. 1 августа.

Подписчикамъ, не внесшимъ въ срокъ подписныхъ денегъ, высылка газеты прекращается.

При высылкѣ денегъ почтовымъ переводомъ слѣдуетъ обозначать требование о высыпкѣ газеты на самъ переводъ, а не въ отдельномъ письмѣ.

При перемѣнѣ адреса необходимо слѣдуетъ сообщать: городскимъ подписчикамъ; прежній адресъ или номеръ подписчика билета, а иногороднимъ; прежній адресъ или прислать бандероль подъ которой высылается газета. За перемѣну адреса уплачивается съ городского иногороднаго 1 руб., съ иногороднаго на иногороднаго: 40 коп. При перемѣнѣ городского или иногородн. адреса на заграничный доплачивается почтовыхъ расходовъ 1 р. 10 коп. въ мѣсяцъ.

Для духовныхъ лицъ, воепитанниковъ высшихъ учебныхъ заведеній, преподавателей народныхъ училищъ и всѣхъ среднихъ и высшихъ учебныхъ заведеній, а равно для общественныхъ библиотекъ и читаленъ подписная цѣна 12 руб. въ годъ или по 1 руб. въ мѣсяцъ (исключительно чрезъ контору «С.-Петербургскіхъ Вѣдомостей»).

Подписка принимается въ Петербургѣ—въ главной конторѣ «С.-Петербургскіхъ вѣдомостей», Шпалерная 26 и въ книжныхъ магазинахъ: 1) Цинзерлинга (бывш. Мелье). Невскій пр., № 20 и 2) П. П. Сойкина, Невскій пр., № 96, уголъ Надеждинской; въ Москвѣ—въ конторѣ Н. Печковской, Петровская линія, № 61.

Иногородніе адресуютъ: С.-Петербургъ, Шпалерная, 26,
Изд. кн. Э.Э. Ухтомскій. Ред. А. А. Столыпинъ.

Открыта подписка на 1904 г.

на большую ежедневную съ полной программой, выходящую въ Баку, газету

„Бакинскія Извѣстія“

Газета имѣть собственныхъ корреспондентовъ въ крупныхъ городахъ Кавказскаго края, а также въ С.-Петербургѣ, Москвѣ и заграницей.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Для городскихъ подписчиковъ: На годъ 7 р., на 6 мѣс.—4 р. 50 к., на 3 мѣс.—2 р. 50 к., на 1 мѣс.—1 р. Для иногородныхъ: на годъ 8 р. 50 к., на 6 мѣс.—5 р. 25 к., на 3 мѣс.—3 р. 25 к., на 1 мѣс.—1 р. 25 к.

Для годовыхъ подписчиковъ допускается разсрочка:

Для городскихъ: при подпискѣ 3 р., къ 1 апреля—2 р., къ 1 июля 2 руб.
Для иногородн.: при подпискѣ 3 р. 50 к., къ 1 апреля—3 р., къ 1 июля—3 р.

Редакторъ-издатель Н. А. ГРИНЕВЪ.

Открыта подписка на 1904 г. на еженѣдельную финансово-экономическую, банковскую, биржевую, торговую и промышленную газету „Промышленный Миръ“

„Промышленный Миръ“

(Четвертый годъ издания)

Газета «Промышленный Миръ» даетъ своимъ читателямъ, помимо руководящихъ статей по финансовымъ и экономическимъ вопросамъ, самая точная и полныя свѣдѣнія, касающіяся всѣхъ отраслей торговли, промышленности, техники и хозяйственной жизни Россіи и заграницы.

Каждый номеръ «Промышленного Мира» содержитъ слѣдующіе отдѣлы: I Руководящія экономич. статьи по текущимъ вопросамъ. II Инѣнія печати. III Биржевые бѣсѣды (указанія для капиталистовъ и биржев. дѣят.). IV Иностранный Обзоръ. Письма изъ Берлина, Парижа, Лондона отъ собст. корреспонд. V По Россіи (корреспонденціи изъ всѣхъ торгово-промышл. центровъ). VI Торговый обзоръ (хлѣбъ, сахаръ, металлы, уголь и мануфакт. товары). VII Хроника: Банковое и акціонерное дѣло. Денежные осложненія. Сѣзиды и синдикаты. Нефтяное, мануфактурное, сахарное, мукомольное, рыбное и лѣсное дѣло. Железнодорожное хозяйство. Тарифы и фрахты. Страховое дѣло. Машиностроеніе. Рабочие. Коммерч. и профес. образованіе. VIII Политехника (Иллюстрированный вѣстникъ практическ. техники и экономики производства). IX Сиравочный отдѣлъ. X. вопросы и отвѣты.

Годовые подписчики «Пром. Мира» получать съ 1904 г. въ видѣ приложения, отдѣльную книгу въ 30 печ. листовъ: Энциклопедія банковаго дѣла. (Руководство для банковыхъ дѣятелей и лицъ, обращающихся къ услугамъ банковъ).

Подписная цѣна: на годъ —10 р., полгода—5 р., четверть года—3 руб.

Подписка принимается въ конторѣ редакціи: С.-Петербургъ, Коломенская ул., д. № 1, и по всѣхъ книжн. маг. Пробные нумера бесплатно.

Редакторъ-издатель А. С. Залшунинъ.

Открыта подписка на 1904 г. (XI г. издания)

„Хозяинъ“

Еженедѣльный иллюстр. экономический и сельскохозяйственный журналъ Безъ предварительной цензуры.

Кромѣ статей по всѣмъ отраслямъ сельскаго хозяйства, въ журнале помѣщаются: передовыя статьи по экономіи, финансамъ и статистикѣ, обзоры сельскохоз. дѣятельности земства, научно-хозяйственной литературы, русской сельскохозяйственной и технической печати, хозяйственной жизни въ Россіи, библиографія, рынки, отвѣты и вопросы.

Годовые подписчики въ 1904 году получать

52 №№ ЖУРНАЛА и 12 № „БИБЛИОТЕКИ ХОЗЯИНА“.

Въ составъ „Библіотеки“ войдутъ, между прочимъ: Дебу К. И. Вѣтринные движители. Со мног. рисун. и чертеж. Фрувиртъ. Основы сѣменоводства. Переводъ съ нѣмецкаго съ дополн. М. А. Энгельгардта. Кэръ. Руководство къ разведенію ягодныхъ кустарниковъ. Съ многочисл. рисунками. Перев. съ англійскаго. Вирансь. Хозяйство Лютицъ и его доходы. Перев. съ нѣмецкаго. Джонъ Проутъ. Доходное хозяйство безъ скота. Пер. съ англійск. М. А. Энгельгардта, и мног. друг.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: на годъ съ приложеніями Шесть руб. съ пересылкой, на пол-года Три руб.; разсрочка отъ 1 руб. (въ первые 6 мѣс.).

Комиссионная уступка для г.г. книгопродавцевъ при подпискѣ на годъ и на пол-года 5%.

Пробные № № бесплатн.

С.-Петербургъ. Невскій № 92.

Редакторъ А. Ц. Мертваго.

Издатель И. А. Машковцевъ.